

Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuk- sen vahvistaminen

Tukimateriaali Jämsän kaupungin varhaiskasvatukseen

LAB-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK), Sosiaali- ja terveysala

2025

Nina Ampuja, Aino Harinen ja Aliisa Salminen

Tiivistelmä

Tekijä(t) Nina Ampuja Aino Harinen Aliisa Salminen	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 28+17	Valmistumisaika 2025
Työn nimi Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen tukimateriaalin avulla		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio Jämsän kaupungin varhaiskasvatus		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta. Opinnäytetyön tarkoitus oli tuottaa tukimateriaali huoltajille vanhemmuuden tukemiseen.</p> <p>Vanhemman läsnäololla ja vuorovaikutustaidoilla on suuri vaikutus lapsen emotionaaliseen sekä sosiaaliseen hyvinvointiin. Erilaiset käytöshäiriöt lisääntyvät, jos vanhemman tuki itsesäätelyn ja kommunikoinnin harjoittelussa on vähäistä. Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä nykypäivänä nousee esiin erilaisia häiriötekijöitä lapsen ja vanhemman väliselle vuorovaikutukselle, kuten erilaiset älylaitteet.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin lineaarisen mallin mukaisesti toiminnallisena opinnäytetyönä Jämsän kaupungin varhaiskasvatukseen. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena syntyi tukimateriaali vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen vahvistamiseksi. Tukimateriaali sisälsi ajankohtaista tietoa vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen merkityksestä, riskitekijöistä, sekä varhaiskasvatuksen osallisuudesta vuorovaikutussuhteen tukemisessa. Lisäksi tukimateriaali sisälsi konkreettisia vinkkejä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistamiseksi.</p>		
Asiasanat Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus, vanhemman läsnäolo, varhaiskasvatuksen ja kodin välinen yhteistyö, vuorovaikutuksen tukeminen		

Abstract

Author(s)	Type of Publication	Published
Ampuja, Nina	Thesis, UAS	2025
Harinen, Aino	Number of Pages	
Salminen, Aliisa	28+17	
Title of Publication		
Strengthening the interaction between parent and child with the help of a support material		
Name of Degree		
Bachelor of social services (UAS)		
Name, title and organization of the client		
The early childhood education of Jämsä city		
Abstract		
<p>The aim of the thesis was to support the interaction between parent and child. The purpose of the thesis was to produce support material for caregivers to support parenting.</p> <p>The parent's presence and interaction skills have a great impact on the emotional and social well-being of a child. Different behavioral disorders increase if the parent's support in training self-regulation and communication is limited. The topic of the thesis is relevant, as nowadays there are various disturbing factors for the interaction between a child and a parent, such as various smart devices.</p> <p>The thesis was conducted in accordance with a linear model as a functional thesis for early childhood education of Jämsä city. The outcome of the functional thesis was a support material for strengthening the interaction between a parent and a child. The support material contained topical information about the importance of interaction between a parent and a child, risk factors, and the involvement of early childhood education in supporting interaction. The support material also included concrete tips for strengthening parent-child interaction.</p>		
Keywords		
The interaction between a parent and a child, presence of the parent, cooperation between early childhood education and home, supporting interaction		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus	3
2.1	Vuorovaikutuksen merkitys.....	3
2.2	Myönteinen vuorovaikutus.....	3
2.3	Vuorovaikutuksen riskitekijät	4
2.4	Vuorovaikutuksen kehittyminen sekä vahvistaminen eri ikäkausina.....	7
3	Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen vahvistaminen	11
3.1	Vanhempi vuorovaikutuksen tukijana	11
3.2	Vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde.....	12
3.3	Varhainen vuorovaikutus	14
3.4	Kasvatusyhteistyö	15
4	Opinnäytetyön toteutus.....	17
4.1	Toiminnallinen opinnäytetyö ja lineaarinen malli	17
4.2	Tavoitteen määrittely	18
4.3	Suunnittelu	19
4.4	Toteutus	20
4.5	Päätäminen ja arviointi	21
5	Yhteenveto ja pohdinta	23
	Lähteet	24

Liitteet

Liite 1. Saatekirje

Liite 2. Palautekyselylomake

Liite 3. Tuotos

1 Johdanto

Aiheenamme opinnäytetyölle on vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen vahvistaminen. Lahtinen (2018, 12—14) kertoo vanhemman läsnäololla ja hyvillä vuorovaikutustaidoilla olevan suuri vaikutus lapsen sosiaaliseen ja emotionaaliseen hyvinvointiin. Lapsen käyttäytymishäiriöiden riskit lisääntyvät, jos hän kokee vaikeuksia muiden ymmärtämisessä tai itsensä ilmaisemisessa. Vanhemman tukiessa lapsen itsesäätelytaitoja sekä tunteista keskusteleminen lisäävät lapsen sosiaalista ymmärrystä ja vähentävät tämän negatiivista reagoimista erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Vuorovaikutuksessa on myös tärkeää, että vanhempi itse selittää omia tunnetilojaan sekä käyttäytymistään, jolloin tämä edistää lapsen omien tunnetilojen käsittelemistä.

Vanhemman monipuolisella ja laadukkaalla vuorovaikutuksella lapsen kanssa on todettu olevan myös kielellistä hyötyä, sillä lapsi oppii sanavarastoansa ennen kaikkea vanhemmaltansa. Esimerkiksi ääneen lukemisen tärkeyttä korostetaan, sillä siinä lisääntyy vuorovaikutteinen keskustelu ja tarkkaavuus. Nykypäivänä esiin nousee erilaisia vuorovaikutussuhteelle haitallisia tekijöitä, kuten erilaiset älylaitteet, jolloin vanhemman huomio siirtyy herkästi pois lapsesta ja sosiaalisessa kanssakäymisessä oleminen vähenee. On todettu, että lapsen runsaalla ruutuajalla on negatiivisia vaikutuksia kielenkehitykseen, eivätkä kaikki vanhemmat noudata ruutuajasuosituksia. (Lahtinen 2018, 12–14.)

Yhteistyökumppanimme toimii Jämsän kaupungin varhaiskasvatus. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää kokonaisvaltaisesti lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Jämsän varhaiskasvatus pitää sisällään esiopetuksen, perhepäivähoidon, vuorohoidon, päiväkodin sekä erilaiset lasten hoidon tuet. (Jämsä 2024 a.) Jämsän kaupunki on jakanut varhaiskasvatustoimintansa kolmeen eri alueeseen: läntinen alue, eteläinen alue ja pohjoinen alue (Jämsä 2024 b). Kaupungissa on 12 päiväkotia, joista yksi tarjoaa ympärivuorokautista hoitoa ja päiväkotipaikkoja on yhteensä noin 610. Myös perhepäivähoitajia toimii alueella noin 15. Jämsän varhaiskasvatuksen painopisteenä on positiivinen pedagogiikka sekä vuorovaikutus- ja tunnetaidot, joita tuetaan etenkin Papilio-ohjelman avulla. (Jämsä 2024 c.)

Papilio-ohjelma on suunnattu alle kouluikäisille lapsille. Tarkoituksena on ennaltaehkäistä käytösongelmien syntymistä sekä vahvistaa esikouluikäisten sosioemotionaalista kompetenssia. Tavoitteisiin pääsemiseksi tulee puuttua kehityksen riskitekijöihin vahvistamalla lapsen kehityksen kannalta suotuisia tekijöitä. Ohjelman tarkoituksena on myös ehkäistä käyttäytymisen ongelmia sekä tukea lasta selviytymään esikouluikäisen kehityksellisistä tehtävistä. (Laukka 2017, 22.)

Jämsän kaupungin varhaiskasvatuksen tarpeena on saada huoltajille jaettava tukimateriaali vanhemmuuden ja perheiden tukemiseen, vuorovaikutussuhteiden rakentumiseen sekä läsnäolon tärkeyden korostamiseen. Tukimateriaaliin lisätään Jämsän alueella toimivia lapsiperhepalveluita, joihin vanhemmat voivat ottaa tarvittaessa yhteyttä.

Opinnäytetyömme tavoitteena on tukea vanhempien ja lasten välistä vuorovaikutussuhdetta. Tarkoituksena on tuottaa tukimateriaali huoltajille vanhemmuuden tukemiseen.

2 Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus

2.1 Vuorovaikutuksen merkitys

Vuorovaikutustaitojen kehittyminen alkaa heti ihmisen synnyttyä. Lapsen ja hänen vanhempiensa varhaiseen vuorovaikutukseen liittyvä kiintymyssuhde on perusta lapsen kognitiivisen, sosiaalisen ja tunne-elämän kehitykselle. Vanhemman ja vauvan välinen turvallinen kiintymyssuhde luo ympäristön, jossa vuorovaikutustaidot voivat kehittyä ihanteellisella tavalla. (Launonen 2023.)

Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus ja tunneside rakentuvat toistuvien, arkisten tilanteiden sekä tapahtumien (esimerkiksi yhteisten ruokailujen, ulkoilujen sekä iltasatujen) myötä. Lapsi oppii näiden tilanteiden avulla ymmärtämään tilan, ajan ja syy-seuraussuhteiden perusteita. Vanhemman ja lapsen väliseen yhteiseen vuorovaikutukseen on helpompi kiinnittää huomiota tilanteissa, jotka ovat kiireettömiä, sillä vanhemman ollessa läsnä, on hänen helpompi havaita lapsen pienetkin aloitteet sekä vastata niihin. (Burakoff ym. 2024.)

Launosen (2023) mukaan lapsi tulee vähitellen yhä tietoisemmaksi omasta roolistaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan, kun häntä taitavampi vuorovaikutuskumppani tulkitsee lapsen toimintaa ja vastaa siihen johdonmukaisesti molemmille tärkeissä ja motivoivissa tilanteissa. Lapsi oppii jakamaan huomionsa tietoisesti toisen ihmisen kanssa hiukan alle vuoden ikäisenä. Silloin lapsi alkaa tarkistamaan katseellaan kiinnittääkö toinen ihminen huomionsa samaan asiaan, kuin hänkin. Hän alkaa näyttää ja osoittaa esineitä, asioita ja tekemisiä toiselle ihmiselle. Tässä vaiheessa lapsen vuorovaikutus on kehittymässä tietoiseksi viestinnäksi.

Launonen (2023) kertoo myös, että ennen sanallista ilmaisua lapsi ei pysty vielä viestimään tarkasti sellaisesta, mikä ei ole konkreettisesti läsnä sekä yhteisesti havaittavissa. Näissä tilanteissa kuitenkin lapsella on ihanteellinen mahdollisuus oppia näitä tarkan ilmaisun välineitä, eli sanoja. Yhteiset leikkihetket lapsen ja vanhemman välillä mahdollistavat sen, että vanhempi tulkitsee sanoiksi molemmille tärkeää, yhteistä toimintaa. Hän nimeää esimerkiksi ihmisiä, esineitä ja tekemisiä. Tässä vaiheessa lapsen leikissä on luontaisesti paljon toistoa, joten hän saa runsaasti toistuvaa mallia tilanteeseen liittyvän puheen käytöstä.

2.2 Myönteinen vuorovaikutus

Korhonen (2008, 1–3) kertoo vanhemman ja lapsen välisen myönteisen vuorovaikutuksen olevan suurimmaksi osaksi sanatonta viestintää, jota lapsi lukee paljon tarkemmin kuin kuulee sanoja. Viestintä voi olla katseita, kosketuksia ja eleitä. Vanhemman iloitseminen lapsen tavallisiltakin tuntuvista asioista on merkityksellistä vuorovaikutuksen kannalta.

Vanhemmuus on tekojen lisäksi myös tunteita. Myönteinen vuorovaikutus vanhemman kanssa muodostaa lapselle tunteen siitä, että hän on tärkeä ja rakastettu juuri sellaisena, kun hän on. Voimakkaasti itsetuntoa vahvistava kokemus on lapselle tunne siitä, että vanhempi nauttii hänen seurastaan ja se vaikuttaa lapseen paljon voimallisemmin, kuin sanallinen kehuminen. Keskeistä aikuisen ja lapsen väliselle vuorovaikutukselle on vastavuoroisuus. Myönteistä ja rakentavaa vuorovaikutusta ovat esimerkiksi läsnäolo, kuuntelu, rohkaisu, kannustaminen, huomioiminen ja ilahduttaminen. (MIELI ry 2024.)

Nonverbaalisen vuorovaikutuksen rooli korostuu erityisesti pienten lasten kanssa toimiessa, sillä lapset tulkitsevat vuorovaikutustilanteita kokonaisuutena. Nonverbaalisen viestinnän rooli vuorovaikutuksessa on sitä suurempi, mitä pienempi lapsi on kyseessä. Se mitä kerromme kehollamme, katseellamme ja äänensävyllämme, viestii lapselle paljon enemmän kuin puhutut sanat. (Ahonen 2017a, 49.)

Avola & Pentikäinen (2020, 184–185) kertovat hyvän vuorovaikutuksen taitoihin kuuluvan kiinnostuminen, kysyminen, kuuntelu, kannustus sekä kunnioitus. Aidosti muista ihmisistä ja heidän ajatuksistaan kiinnostunut, helposti lähestyttävä, kiinnostuneita ja avoimia kysymyksiä esittävä, keskeyttämätön, kannustava sekä muiden ihmisten ajatuksia, tunteita ja erilaisuutta kunnioittava aikuinen voidaan mieltää omaavan hyvät vuorovaikutustaidot.

2.3 Vuorovaikutuksen riskitekijät

Päihteet

Lapsilla on erilaisia fyysisiä, psyykkisiä, henkisiä sekä emotionaalisia tarpeita ja aikuisen tehtävä on tunnistaa näitä tarpeita sekä vastata niihin, ensisijaisesti tämä vastuu on lapsen lähiaikuisilla. Päihteitä käyttävissä perheissä kasvavilla lapsilla tarpeisiin vastaaminen voi olla heikkoa ja lapset voivat joutua ottamaan liian nuorena vastuuta itsestään. Alkoholia käyttävät vanhemmat eivät välttämättä tunnista lapsensa tarpeita ja vanhemman ollessa humalassa voi lapselle syntyä turvattomuuden sekä pelon tunteita. Päihdeongelmainen vanhempi voi asettaa esimerkiksi alkoholin lapsensa edelle, jolloin yhteinen aika menee lapsen sijasta alkoholiin, myös perheen taloudellinen tilanne voi heikentyä. Lapsi voi kokea emotionaalista laiminlyöntiä humaltuneen vanhemman seurassa ja tästä voi syntyä haitallisia vaikutteita kasvuun sekä kehitykselle. Lisäksi vuorovaikutuksen kannalta päihteiden käyttö on merkittävää, sillä tämä voi aiheuttaa perheen arkeen ahdistavaa sekä riitaisaa ilmapiiriä ja lapsi voi joutua jatkuvasti arvioimaan kodin tunnelmaa ja vanhempiensa mielentilaa. (Rosnell 2021, 2–5.)

Jos perheessä on päihderiippuvainen vanhempi, voi arjen käytännölliset asiat sujua ja perheen tilanne näyttää ulospäin hyvältä, mutta tunnepuolella suhde päihteitä käyttävään vanhempaan voi olla huono. (Simonen ym. 2016, 73). Vanhemmalle saattaa olla vaikeaa ilmaista itseään tai osoittaa omia tunteitaan, jolloin lapsen kokemukset vuorovaikutuksesta voivat olla myös tuen ja kannustuksen kannalta puutteellisia. (Nätkin 2016, 162.) Päihteitä runsaasti käyttävissä perheissä erotaan useammin, kuin päihteettömissä perheissä ja eron myötä lapsi viettää yleensä vähemmän aikaa päihteitä käyttävän vanhemman seurassa, jolloin heidän vuorovaikutussuhteensa muodostuu hataraksi (Raitasalo ym. 2016, 85). Suhdetta voi romuttaa myös päihderiippuvaiselle tyypillinen salailu sekä läsnäolon puute (Simonen ym. 2016, 74).

Raitasalo (2017) kertoo THL:n blogissa, että jopa 70 000 lasta Suomessa kasvaa perheessä, jossa ainakin toisella vanhemmalla on vakava huume- tai alkoholiongelma. Määrä on tätäkin todennäköisesti suurempi, sillä luku koostuu ainoastaan hoitoon hakeutuneista vanhemmista.

Suomessa alkoholin riskikäyttö on yleistä ja vuonna 2023 tehdyssä tutkimuksessa selviää, että 20–69 vuotiaista naisista 9 prosenttia sekä miehistä 15 prosenttia käyttää alkoholia niin, että pitkäaikaisten terveyshaittojen riski on kohonnut (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024a). 2016 tehdyssä Juomatapatutkimuksessa selviää, että suomalaiset käyttävät alkoholia 77 % juomiskerroista kotiympäristössään ja 68 % juomiskerroista tapahtuu viikonloppuna perjantain ja sunnuntain välillä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023b).

Lapsen synnynnäinen temperamentti

Jokaiselle ihmiselle kehittyy jo syntymästä asti tietynlainen tyypillinen käyttäytymispiirre, joka erottaa meidät muista ihmisistä, tätä kutsutaan temperamentiksi. Temperamentti on pysyvä, mutta ilmenemistapa voi iän myötä kuitenkin muuttua riippuen ympäristöstä, kulttuurista, biologisesta sekä psyykkisestä kypsymisestä. (Keltikangas-Järvinen 2015, 39—42.)

Temperamentteja on tutkittu paljon ja tunnetuin tutkimus on Thomasin sekä Chessin (1977) pitkäikäistutkimus New York Longitudinal study. Temperamenttitutkimuksessa on nimetty kolme temperamenttityyppiä, joita ovat helppo, hitaasti lämpenevä sekä voimakas temperamentti. Helpon temperamenttityypin omaava lapsi suhtautuu usein uusiin asioihin positiivisesti ja omaksuu helposti erilaisia rutiineja. Hitaasti lämpenevä lapsi suhtautuu yleensä muutoksiin ja kaikkeen uuteen negatiivisesti, mutta negatiivinen ilmaisu on usein vaisua. Hitaasti lämpenevä lapsi tarvitsee paljon aikaa uusien asioiden sisäistämiseen, jolloin vanhempi voi helposti turhautua lapsensa tarpeeseen saada riittävästi aikaa ja kannustusta uusien asioiden opetteluun. Helpon temperamentin vastakohta on voimakas

temperamentti, lapsen suhtautuminen uusiin asioihin on negatiivinen ja asioiden ilmaisu on usein hyvin kuuluvaa sekä räiskyvää. Vaikean temperamentin omaava lapsi ei kuitenkaan automaattisesti ole vaikea lapsi ja temperamenttityyppeihin tulisikin suhtautua neutraalisti. Ihmisten väliseen vuorovaikutukseen vaikuttaa suuresti erilaiset temperamenttipiirteet. Näitä piirteitä ovat rytmisyys, aktiivisuus, lähestyminen, vetäytyminen, vastauskynnys, sopeutuminen, tarkkaavuuden kesto, reaktioiden intensiivisyys, sinnikkyys, häirittevyys sekä mielen laatu. Vanhemmassa voi herätä monia erilaisia tunteita ja ajatuksia lapsen temperamentti- ja piirteiden näkyessä vuorovaikutustilanteissa: voimakkaamman temperamentin omaavan lapsen kanssa tarvitaan enemmän aikaa ristiriitatilanteiden rauhoittamiseen. Temperamentti ei ole kuitenkaan sama, kuin ihmisen persoonallisuus vaan ennemmin tapa käyttäytyä. Lapsella voi ilmetä piirteitä useammasta eri temperamenttityypistä, jolloin tämän käyttäytymistä ei voi suoranaisesti kuvata yhden tyyppin perusteella. (Ahonen 2017b, 19--22.)

Lapsen temperamentti vaikuttaa siis tämän tapaan toimia ja tulkita asioita. Vanhemman ja lapsen temperamenttien yhteensopivuudelle ei ole suoraa määritelmää, joskus rauhallisempi vanhempi voi jaksaa pitkäjänteisemmin tukea vilkasta lasta tai vaihtoehtoisesti rauhallinen vanhempi on ymmällään siitä, miten vilkkaan lapsen kanssa tulisi toimia. Yleensä kuitenkin vanhempi löytää sujuvan tavan olla vuorovaikutuksessa oman lapsensa kanssa. Hyvään vanhemmuuteen kuuluu myös tarvittaessa tuen hakeminen ulkopuolelta, jos lapsen temperamentti tuntuu liian haastavalta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024a.)

Älylaitteet ja sosiaalinen media

Älylaitteista on tullut itsestään selvä osa jokapäiväisiä toimintojamme. Ne ovat muuttaneet radikaalisti aikakäsitystämme ja sosiaalisen toiminnan tapojamme: asioita sovitaan älypuhelimien avulla nopeasyklisesti ja toisten ihmisten oletetaan olevan aina nopeasti saatavilla. Kannettavat medialaitteet ovat usein sosiaalisesti velvoittavia, mutta toisaalta myös mediasällöltään houkuttelevia kaikenikäisille. (Mantere & Raudaskoski 2015, 224–225.)

Sosiaalisen median hyöty tiedon saamiseen ja sosiaalisen tuen antamiseen esimerkiksi vanhemmuuden aiheista on kiistaton, mutta sen käyttö voi olla myös liiallista. Suurella osalla ihmisistä käyttö on kohtuullista, mutta joillakin se voi olla jopa pakonomaista ja riippuvaista. Tällaisissa tapauksissa sosiaalisen median käyttö yhteydenpidon välineenä ja sosiaalisten suhteiden ylläpitäjänä saattaa heikentää sosiaalisten suhteiden laatua. (Lahtinen 2018, 17.)

Perheiden kasvokkaisissakin vuorovaikutustilanteissa älylaitteiden läsnäolo on hyvin arkipäiväistä. Jokainen älylaite tuo mukanaan kilpailevan toiminnan kasvokkain käytävän vuorovaikutuksen rinnalle. Samaan aikaan läsnä on myös kaksi erilaista sosiaalista normistoa.

Toinen niistä liittyy älylaitteen vaatimaan interaktiiviseen toimintaan ja toinen kasvokkaisen vuorovaikutuksen dynamiikkaan. (Mantere & Raudaskoski 2015, 224–225.)

Raudaskoski ym. (2017, 1) kirjoittavat huolesta, joka on herännyt varsinkin vanhempien älylaitteiden käytöstä. Älylaitteiden käyttö poikkeaa esimerkiksi televisioista tai sanomalehdistä kahdella merkittävällä tavalla: se vie vanhemman huomion pois lapsesta ruutuun sekä lapsi saa erityisen vähän viitteitä siitä, mihin vanhemman huomio katoaa. Myös Kalland (2018) nosti esille huolen vanhempien älylaitteiden käytöstä. Niiden liiallinen käyttö on uusi tapa laiminlyödä lapsen emotionaalisia tarpeita. Älylaitteiden käyttö myös häiritsee lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta sekä lapsi voi myös kokea älypuhelinta käyttävän vanhemman käytöksen ristiriitaisena ja ennustamattomana.

Älylaitteiden käyttö on yleistynyt myös vanhempien ja lasten yhteisissä hetkissä kuten ruokailutilanteissa, jolloin se saattaa häiritä vuorovaikutusta perheessä. Mikäli älylaite häiritsee toistuvasti vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta, sillä voi olla monia negatiivisia vaikutuksia lapsen kehitykseen. Se voi vaikuttaa esimerkiksi lapsen kognitiiviseen, kielelliseen, emotionaaliseen sekä sosiaaliseen kehitykseen. (Lahtinen 2018, 18.)

2.4 Vuorovaikutuksen kehittyminen sekä vahvistaminen eri ikäkausina

Lapsen kehitys, kasvu ja oppiminen tapahtuu yksilöllisesti, jolloin jokaisen lapsen kanssa työskentelevän ihmisen on oltava hyvin perillä tämän kehitysvaiheesta, taidoista sekä tarpeista. Ikävertailulla pystytään parhaiten kuvaamaan yleisellä tasolla lapsen kehitystä ja vertaamaan lapsen kehitystason sopivuutta kullekin ikätasolle, jolloin pystytään tarjoamaan lapselle yksilöllistä tukea. Vaikka kehitystasoa kuvataankin eri ikäkausien tasolla, on tärkeä muistaa jokaisen lapsen yksilöllisyys ja erot voivat olla lasten välillä suuria. Ensimmäisenä lapsella kehittyy tarkkaavaisuus, tämän jälkeen motoriikka ja sitten kieli. (Koivunen & Lehtinen 2016, 92, 99.)

Alla kuvataan lapsen vuorovaikutuksellista kehitystä eri ikäkausina sekä sen vahvistamista:

Ikävuodet 0–1

Vauvat tarvitsevat vuorovaikutustaitojensa kehittämiseen toisen ihmisen tukea, sillä tarve vuorovaikutukseen on olemassa heti syntymästä alkaen (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023). Vauvat ovat luonnostaan kiinnostuneita ympäristöstään ja lapsen tarkkaavaisuus vaihtaa kohdetta herkästi (Koivunen & Lehtinen 2016, 93–94). Perusturvallisuuden syntyminen varhaisessa vuorovaikutuksessa omaan vanhempaan on ensiarvoisen tärkeää ja varhaista vuorovaikutusta on kaikki yhdessä vauvan kanssa tehtävät sekä koettavat asiat. Vanhemman tulisi olla herkkä vauvan välittämille viesteille ja vastata niihin

johdonmukaisesti, jolloin lapselle saadaan rakennettua hyvää mielikuvaa itsestään sekä häntä ympäröivästä maailmasta. Vanhempi reagoi vauvan eri tunteisiin ja auttaa tunnistamaan näitä, kuten näläntunnetta, itkua, ihmetystä sekä kiukkua. Vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen vaikuttavat myös molempien temperamentit, joskus ne voivat sopia hyvin yhteen ja vuorovaikutus sujuu mutkitta. Jos temperamentit taas eivät kohtaa toisiaan niin hyvin, voi vuorovaikutuksessa esiintyä haasteita. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023.) Vauvan vuorovaikutuksen kehitystä voi tukea juttelemalla hänelle kaikesta ympärillä olevasta ja kuvailemalla sanoin, mitä on tekemässä. Lapsi hakee kaikilla eleillään, ilmeillään sekä ääntelyllään vastausta toiselta ihmiseltä, lapsen ollessa esimerkiksi iloinen tämä toivoo vanhemman vastaavan tähän iloon. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024b.)

Ikävuodet 1–2

Reilun vuoden vanha lapsi on utelias ja kiinnostunut kaikesta häntä ympäröivästä. Lapsen itsenäinen touhuaminen vahvistuu tämän luottaessa rajattomasti omiin kykyihinsä. Lapsi tarvitsee vielä vanhemman läheisyyttä sekä turvaa ja yleensä leikin lomassa lapsi saattaa tulla esimerkiksi käymään vanhemman sylissä hakemaan näitä. Lapsi alkaa kokemaan pettymyksiä sekä harmitusta, jos ei esimerkiksi onnistu tekemässään asiassa tai vanhempi rajoittaa toimintaa. Tällöin monesti myös lapsen yksilöllinen temperamentti alkaa näkyään. Lapsi ei ole tahallaan tottelematon vaan uusien sääntöjen sekä ohjeiden oppimiseen menee aikaa. Kaksivuotias kuitenkin myös koettelee vanhempaansa ja testaa, mitä saa tehdä ja mitä ei. Vanhemman onkin tärkeää sanoittaa lapselle, miksi jokin asia on kiellettyä sekä tukea lapsen tunteiden käsittelyä. Lapsen kanssa voikin yhdessä tutustua vaarallisiin asioihin, kuten miettiä miksi terävään veitseen ei voi koskea. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024b.)

Lapsi on rakas ja tärkeä, vaikka kiukkua tuleekin ja tunteiden näyttäminen on luvallista, mutta vanhemman tulee opettaa lapselle, millä tavoin. Tavaroida ei voi vahingoittaa tai toisia ihmisiä satuttaa, vaikka jokin asia suututtaa, rajojen asettaminen luo lapselle realistista kuvaa ympäröivästä maailmasta sekä omasta itsestään. Lapsi alkaa ymmärtämään, että oma vanhempi on erillinen ihminen eikä olemassa vain häntä varten, tällöin lapselle voi syntyä ahdistusta ja pelkoa vanhemman menettämisestä. Lapselle voi muodostua tärkeäksi myös jokin esine, kuten lelu tai tutti ja lapsi voi myös olla mustasukkainen omasta vanhemmastaan sekä vierastaa muita. Vanhemman on tärkeä tukea lapsen tunne-elämän kehitystä sanoittamalla lapsen kokemuksia sekä itse ymmärtämällä lapsen tunteita. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024b.)

Leikki on yksi tärkeä keino opetella sääntöjä ja muiden ihmisten kanssa toimimista. Lapsi ei vielä välttämättä jaksa keskittyä yhtäjaksoisesti samaan leikkiin pitkää aikaa. Lasta alkaa myös kiinnostamaan leikkiminen aikuisen tai toisen lapsen kanssa. Itsekeskeisyys on osa tätä ikävaihetta ja vanhemman onkin hyvä muistaa tämä opastaessansa lasta, miten muiden kanssa tulee toimia. Lelujen varastelu toisen kädestä on hyvin yleistä ja tällöin vanhemman avustuksella palautetaan lelu toiselle leikkijälle ja sanotetaan lapselle, miksi toisen kädestä ei voi lelua ottaa. Lapsen kehitystä tukee kaikki vanhemman kanssa tehtävä toiminta, kuten loruttelu, sylittely sekä erilaiset leikit. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024b.)

Ikävuodet 2–4

Kun niin ikään kutsuttu tahtoikä on saavutettu, alkaa lapsen persoonallisuus kehittyä hurjaa tahtia. Puhutaan lapsen uhmaiästä sekä ensimmäisestä itsenäistymisiästä, jonka voi huomata erityisesti muistellessaan lapsen vauvavuotta. Kaksivuotiaana lapsi saavuttaa myös puhutun sosiaalisen kehityksen herkkyyksikauden, jonka aikana lapsi on tavallista kiinnostuneempi kauteen liittyvistä asioista. Lapsi oppii tästä eteenpäin aina viisivuotiaaksi asti sosiaalisia taitoja helposti esimerkiksi leikin avulla. Sosiaalisten taitojen kehittyttyä, noin viisivuotiaana, kun herkkyyksikausi päättyy, jo hankittu taito kuitenkin pysyy. (Koivunen & Lehtinen 2016, 100–101.)

Lapsen harjoitellessa tahtomista 2-vuotiaana on vanhempien vuorovaikutuksella hyvin iso rooli tulevaisuuden tilanteita varten. Kiukkukohtauksetkaan eivät ole vierasta 2–3-vuotiaalle, joka kokeilee paljon rajoja ja harjoittelee tahtomista. Lapsen on vielä hankala hallita tunteitaan, jolloin suuressa tunnemyllerryksessä lapsi saattaa heittäytyä lattialle itkemään ja huutamaan. Tällaisissa tilanteissa vanhempien on pystyttävä tarjoamaan lapselle aikuisen tuomaa turvallisuuden tunnetta, sillä lapsi vasta harjoittelee tunteidensa käsittelyä. Vuorovaikutuksen merkitys on tässä suuressa roolissa, sillä vanhemman tehtävä erityisesti näissä tilanteissa on vakuuttaa lapselle, että hän on rakastettu kiukustaan huolimatta, eikä maailma kaadu tähän. Rajojen asettaminen on vanhemman tehtävä, vaikkakin lapsi niitä saattaa kokeilla paljonkin. Rajat tuovat lapselle turvaa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024b.)

Uhman ohessa kaksivuotias lapsi saavuttaa useimmiten myös kyselyiän. Lapsi alkaa kysellä 2-vuotiaana erityisesti ”mikä”-kysymyksiä tyydyttääkseen oppimisen haluaan. 3-vuotias lapsi taas kyselee ”miksi” ja ”missä”-kysymyksiä. Kolmevuotiaalla lapsella alkaa jo olla selkeä tietoisuus omasta itsestään; mallista oppiminen on keskeinen oppimisen tapa lapselle. (Koivunen & Lehtinen 2016, 96.) Nyrkkisääntönä vanhempi voi pitää sitä, että vastaan juuri lapsen kysymykseen ilman pitkiä selityksiä. Kolmen vuoden iän saavutettuaan

lapsen lauseet monipuolistuvat eikä hän niinkään enää matki mallista puhetta, vaan päätelee ja luo itse kielioppia kuulemastaan. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024b.)

Ikävuodet 5–6

Viisivuotiaana lapsi mielletään usein jo isoksi, vaikka onkin todellisuudessa monin tavoin vielä pieni lapsi. Lapsi voi olla omatoimisempi, itsenäinen ajattelija sekä sopeutuvampi ja osoittaa auttamisen haluaan esimerkiksi kotitöihin osallistumisella. Kuitenkin on täysin normaalia, että viisivuotias lapsi haluaa silloin tällöin heittäytyä pienen rooliin ja tulla hoivatuksi. Kiukunpuuskat, rajojen kokeilu sekä tunteiden raju ailahtelu kuuluvat normaaliin viisivuotiaan kehitykseen. Tämän ikäkauden aikana vanhemman on erityisen tärkeää rohkaista ja kannustaa lasta sekä huomioida tämän vahvuuksia. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024b.)

Viisivuotias on pohdiskelija, joka kyselee mielellään vanhemmiltaan erilaisista asioista, kuten esimerkiksi erilaisten ilmiöiden syitä. Lapsi uskoo kaikkiin pohdiskeluihinsa olevan olemassa selitys, ja että oma vanhempi tietää sen. Asioita kannattaakin pohtia lapsen kanssa yhdessä, vaikkei vastauksia olisikaan. Yhteinen pohdiskelu aikuisen kanssa ja oivalluksen ilo tuovat lapselle mielihyvää. Lapsi nauttii tyypillisesti viisivuotiaana mielikuvituksellisista leikeistä sekä vapaasta luomisesta. Näillä keinoin lapsi kehittää mm. suunnitelmallisuuttaan, muistiaan sekä omatoimisuuttaan. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024b.)

Lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät nopeasti kolmen ja kuuden ikävuoden välillä. Vertaisryhmässä toimimisen merkitys sosiaalisten taitojen kehitykselle on huomattava, sillä lapsi omaksuu arvoja ja asenteita sekä rakentaa minäkäsitystään vertaissuhteissa. Viisivuotiaana lapsi nauttii muiden lasten seurasta ja voi hermostua vanhempiinsa herkästi. Lapsen ystävyysuhteet alkavat olla vakiintuneita ja sosiaaliset taidot ovat muovautuneet entistäkin paremmiksi. (Koivunen & Lehtinen 2016, 133.)

3 Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen vahvistaminen

3.1 Vanhempi vuorovaikutuksen tukijana

Lapsen sosiaalis—emotionaaliset taidot alkavat kehittymään heti syntymän jälkeen häntä lähellä olevien aikuisten avulla. Ympäröivän kasvuympäristön lisäksi kehitykseen vaikuttaa myös biologinen perimä. Vanhemman kasvatustyyllillä voidaan tukea lasta kehittymään sosiaalis—emotionaalisten taitojen osalta, lapsi voi oppia esimerkiksi huomioimaan toiset ihmiset ympärillään sekä ilmaisemaan itseään. Uskotaan, että puolet lapsen persoonasta kehittyy biologisen perimän kautta, kuten esimerkiksi temperamentti sekä neurologinen puoli. (Ahonen 2017.)

Vuorovaikutussuhdetta lapsen ja vanhemman välillä voidaan tarkastella neljän vuorovaikutustyylin avulla, joita ovat passiivinen, sensitiivinen ja responsiivinen, hajanainen sekä kontrolloiva. Passiivisessa vuorovaikutuksessa vanhempi on usein ilmeetön ja hiljainen, jolloin reagointikyky lapsen tekemiin aloitteisiin on puutteellista. Jos vanhemmalla on kyky huomioida lapsensa tekemiä aloitteita esimerkiksi leikin lomassa, voidaan tätä ajatella nonverbaalisena vuorovaikutuksena, joka on tyyliltään sensitiivistä sekä responsiivista. Vanhemman ollessa poissaoleva tämän omat tunnereaktiot tai –ilmaisut ovat usein ristiriidassa lapsen tunnetilojen kanssa ja lapsen perustarpeet voivat jäädä huomioimatta, tällöin voidaan puhua hajanaisesta vuorovaikutuksesta. Kontrolloiva vuorovaikutus ilmenee vanhemman tavoitteena ohjailla lasta sekä ristiriitaisena suhteena lapseensa, jolloin vuorovaikutus voi olla ajoittain voimakasta ja toisena hetkenä vanhempi voi sivuuttaa lapsensa tarpeet kokonaan. (Kuusela & Lemponen 2019, 5—6.)

Vanhemman ja lapsen välisen varhaisen vuorovaikutuksen merkitystä on viimeisen vuosikymmenen aikana havainnoitu enenevässä määrin, ja sillä on todettu olevan merkittävä vaikutus lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen. Vanhemman tulisi olla lapsen ”turvallinen paikka”, jossa lapsi voisi harjoitella erilaisia vuorovaikutustyyliä sekä kiintymyssuhteita myös muita ihmisiä kohtaan. Vuorovaikutuksen tukijana vanhemman tulee osata myös asettaa rajoja käyttäen positiivisia kasvatustenelmiä, jotta ehkäistäisiin esimerkiksi erilaisten käytöshäiriöiden syntymistä. (Axford, Sonthalia, Wrigley, Goodwin, Ohlson, Bjornstad, Barlow, Schrader-Mcmillan, Coad & Toft 2015, 15, 17.) Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi yhdessä vietetty aika, äänensävy, läheisyys, katse ja kosketus sekä muut arkeen kuuluvat asiat. Vanhemman rooli vuorovaikutusta edistäessä on luoda tilanteita, missä syntyy hyviä vuorovaikutushetkiä. (Mielenterveystalo 2024a.)

Erilaisissa ristiriitatilanteissa lapsi tarvitsee vanhemman tukea käytöksen ja tunteiden säätelyssä, tätä voidaan kutsua kanssasäätelyksi. Tätä voi olla esimerkiksi syliin ottaminen, rauhoittelu tai lohduttaminen. Kanssasäätelyssä lapsi saa turvaa ja lohtua, vaikka tilanne olisikin hankala. Vanhempi voi myös omalla esimerkillään näyttää lapselle, kuinka omia tunteita ja käytöstä voi hallita ikävästä tilanteesta riippumatta. Kanssasäätelyä tapahtuu myös, kun vanhempi rakentaa lapsellensa turvallisen arjen ja rutiinit, jolloin lapselle on tarjolla riittävästi ennakoitavuutta. (Mielenterveystalo 2024b.) Lapsen itsesäätelykykyä parantaa myös vanhemman mentalisoiva vuorovaikutus, joka tarkoittaa vanhemman kykyä olla kiinnostunut lapsensa tekojen sekä käyttäytymisen taustalla vaikuttavista tekijöistä. Mentalisoiva vanhempi on aidosti kiinnostunut lapsensa ajatuksista ja tavoista hahmottaa asioita. Kaikilla vanhemmilla ei ole kuitenkaan samanlaisia lähtökohtia toteuttaa mentalisoivaa vuorovaikutusta, esimerkiksi päihdeongelmallisella tai masennusta sairastavalla vanhemmalla voi olla vaikeuksia asettaa itsensä pohtimaan lapsensa mielessä tapahtuvia asioita. (Kalland 2022.)

Kasvuympäristöllä on suuri rooli geneettisen persoonallisuuden kehittymisellä vaikuttaen joko heikentäen tai vahvistaen tätä, ja vanhemman rooli kasvuympäristön laadussa sekä muissa vuorovaikutuksellisissa asioissa on suuri ja erittäin tärkeä. Vanhemman tukiessa lapsen vuorovaikutuksellista sekä kielellistä kehitystä kehittyä myös lapsen itsesäätelytaidot, jotka ovat avainasemassa oman käyttäytymisen säätelyssä. Lapsen kehityksen kannalta ei kuitenkaan ole tulkittavissa täysin suoria syy-seuraussuhteita, vaikka vanhemman rooli siinä onkin erittäin tärkeä, ei lasta voi kaikelta haitalliselta suojella. (Ahonen 2017.)

3.2 Vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde

Kiintymyssuhteeksi kutsutaan lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Kiintymyssuhde on pohja lapsen turvallisuuden tunteelle sekä olennainen osa lapsen psyykkisessä kehityksessä. Kiintymyssuhde alkaa kehittyä vauvalle varhaisten kokemusten pohjalta jo muutama kuukauden iässä. Lapsi tarvitsee kokemuksia siitä, että hänen tarpeisiinsa ja viesteihinsä vastataan oikea-aikaisesti, hänen tarpeistansa lähtevän fyysisen läheisyyden ja läsnäolon kautta. Turvallinen kiintymyssuhde ei kuitenkaan muodostu automaattisesti, vaan kehittyä lapsen kokemusten kautta vastavuoroisissa turvallisissa ihmissuhteissa, joissa lapsi kokee saavansa turvaa, kun sitä tarvitsee. (Terveyskylä 2021; Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvointin laitos 2023.)

Vanhemman tärkein tehtävä on vastata lapsensa tarpeisiin ja mahdollistaa hänen kiinnittymisensä lasta hoitavaan vanhempaan. Kiintymisen vanhemman ja lapsen välillä rakentuu ja syvenee arkisissa tilanteissa. Lapselle kiintymyksen vahvistuminen on tunnetasolla tapahtuvaa konkreettista läsnäoloa. Vanhemman poissaolo on pienelle lapselle hätätilanne,

jota hän ei osaa vielä käsitellä. Lapsen kiintymyssuhteet muodostavat toistuvien tunnetilojen, yhteisten tunnevirittäytymisten, jakamisen, kiinnostuksen ja yhteisten pyrkimysten kautta lapselle positiivisiksi kokemuksiksi. Nämä edellä mainitut kokemukset rakentavat ja eheyttävät kestäviä polkuja aivoihin ja siten tukevat lapsen kasvua ja kehitystä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023c.)

Lapsen ja vanhemman välistä kiintymistä turvalliseksi kiintymyssuhteeksi vahvistaa vanhemman sensitiivisyys ja johdonmukaisuus lapsen tarpeisiin vastaamisessa. Lapsi hakee syntymästään alkaen turvaa vanhemmastaan ja oppii turvallisen sekä hoivaavan aikuisen kautta luottamaan itseensä ja tekemään päätelmiä ympäristöstään. Tämän luottamuksen kautta lapsen itsetuntemus vahvistuu ja luottamus ympäristöön kasvaa, jolloin hän kokee itsensä arvokkaaksi, tuntevaksi, kyvykkääksi ja itsenäiseksi ihmiseksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023c.)

Sinkkonen (2018, 45–46.) kertoo kirjassaan kehityspsykologian professori Mary Ainsworthin havainnoineen vauvojen ja äitien arkista yhteiseloä ensin Ugandassa ja myöhemmin Baltimoressa. Hän löysi havainnointiensa perusteella kolme erilaista kiintymyssuhdemallia, jotka ovat nimeltään turvallinen, turvaton-ristiriitainen sekä turvaton-välttelevä kiintymyssuhde. Myöhempien tutkimuksien valossa kumpikin seuraavista turvattomiksi luokiteltu kiintymyssuhdemalleista on lievissä muodoissaan normatiivinen, eikä niillä ole merkittävässä määrin yhteyksiä psykopatologiaan.

Turvallinen kiintymyssuhde

Turvallinen kiintymyssuhde syntyy lapsen oppiessa luottamaan, että hänen tarpeisiinsa vastataan ja hänen tunteitaan ymmärretään sekä kuunnellaan. Turvallinen kiintymyssuhde tukee lapsen kasvua ja kehitystä, jonka kautta lapsi saa voimavaroja sekä malleja omiin tulevaisuuden ihmissuhteisiinsa. Turvallista kiintymyssuhdetta voi edistää tutustumalla omaan vauvaan ja kuuntelemalla hänen viestejään herkällä korvalla. Vauvalla on alusta alkaen oma mieli ja persoona, joten on tärkeää pohtia, mitä hän tarvitsee, mistä hän pitää ja mistä ei. Turvallista kiintymyssuhdetta tukevat leikillisuus, läheisyys, turvalliset rutiinit sekä ennakoitavuus. (Terveyskylä 2021; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023b.)

Turvaton-ristiriitainen kiintymyssuhde

Lapsen ja vanhemman välinen kiintymyssuhdemalli voi kehittyä myös turvattomaksi eri tavoin. Epäjohdonmukaisessa tunneilmapiirissä kasvaneelle lapselle voi kehittyä ristiriitainen kiintymyssuhde vanhempaansa. Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsi ei osaa ennakoita aikuisen tunnereaktiota ja vanhemman reaktio on lapsen kannalta yllättävä sekä enustamaton. Lapsen avun tarve voi yhdessä tilanteessa saada aikuisen suuttumaan ja

toisessa tilanteessa auttamaan lasta. Lapsi joutuu olemaan jatkuvasti jännittyneenä ja varoillaan pyrkiessään ennakoimaan aikuisen tunnetiloja. Lapsi pyrkii käyttäytymään niin, ettei aiheuta aikuisessa negatiivista reaktiota ja toisaalta hän saattaa liioitella tunnekokemuksiinsa saadakseen aikuisen huomion. (Tokola & Airo 2024.)

Turvaton-välittelevä kiintymyssuhde

Lapsi oppii yleensä välittelevän kiintymyssuhdemallin kasvaessaan tunneilmaisultaan köyhässä ilmapiirissä, jossa varsinkin kielteisten tunteiden ilmaisu ei ole ollut hyväksyttyä. Vanhemmilla ei ole ollut kykyä tai jaksamista ottaa vastaan lapsen negatiivisia tunneilmaisuja eikä myöskään positiivisia tunteita ole ilmaistu avoimesti. Kun vanhempi on tunneilmaisultaan vetäytynyt, saattaa lapsi vähitellen passivoitua kokiessaan, ettei hänen tarpeillaan ja tunneilmaisuillaan tunnu olevan vaikutusta aikuisen käyttäytymiseen. Tällöin lapsi vetäytyy ja pyrkii kontrolloimaan omia tunneilmaisujaan. Lapsi voi hakea hyväksyntää vanhemmalta toiminnan avulla ja saattaa olla hyvinkin ankara itseään kohtaan. Välittelevän kiintymyssuhdemallin oppineen vanhemman on vaikea tunnistaa lapsensa tunteita, tuoda esiin omia tunteitaan sekä ottaa vastaan suoria tunneilmaisuja. Lapsen ilmaistessa voimakkaita tunteitaan vanhempi saattaa kieltää lapsen negatiiviset tunneilmaisut tai jättää hänet yksin tunteidensa kanssa. (Tokola & Airo 2024.)

3.3 Varhainen vuorovaikutus

Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan kaikkea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta, kuten yhdessä olemista ja tekemistä lapsen ensimmäisinä vuosina. Lapselle muodostuessa varhaisen vuorovaikutuksen kautta perusturvallisuuden ja luottamuksen kokemus, luodaan hyvä pohja lapsen itsetunnon, empatiakyvyn sekä minäkuvan kehittymiselle. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023.)

Varhaisessa vuorovaikutuksessa lapsen ja vanhemman välille kehittyy kiintymyssuhde, joka muotoutuu arjessa. Turvallisen kiintymyssuhteen muodostuttua on luotu lapselle kokemus siitä, että vanhempi vastaa hänen tarpeisiinsa ja on saatavilla. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023.) Lapsella on synnynnäinen tarve kiintyä hoivaajaansa ja lapsi kiintyykin aina turvallisuuden tarpeensa vuoksi lähimpänä olevaan aikuiseen. Lapsi siis kiintyy myös laiminlyövään tai etäiseen aikuiseen. (Sinkkonen 2018, 36.)

Varhaisimmat vauvaa ja vanhempaa sitovat elementit ovat sensorisia aistimuksia, kuten esimerkiksi ihokosketuksia, kuulohavaintoja sekä tuoksujä. Vauvalla on synnynnäinen kommunikointimenetelmä kiintymyskäytökselle; itku. (Sinkkonen 2018, 36.) Hyvän varhaisen vuorovaikutuksen tunnistaa pääsääntöisesti vanhemman tuntemuksesta lapsestaan. Tähän liittyy olennaisesti esimerkiksi vanhemman herkkyys lapsensa viesteille, ilmeille ja

eleille, niiden tulkinta sekä niihin reagointi. Vauvaa hoivatessa vanhempi viestii esimerkiksi äänenpainoilla, kosketuksella sekä katseella vauvan olevan erityinen, ihana ja rakastettu. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023.)

3.4 Kasvatusyhteistyö

Kasvatusyhteistyö tarkoittaa kodin ja päiväkodin välistä yhteistyötä, jossa on kyse ammatillisen asiantuntemuksen ja vanhemman oman lapsensa tuntemuksen dialogista. (Ahonen 2017a, 189.) Kasvatusyhteistyön taustalla tulee olla halu sekä pyrkimys lapsen sekä perheen tasa-arvoiseen kohtaamiseen riippumatta siitä, millaisesta perheestä on kyse. (Ahonen 2017b, 80.)

Jo ensimmäisen ikävuotensa aikana lapsi muodostaa ensimmäisen kiintymyssuhteensa vanhempiinsa, mutta myös muihin läheisiin, kuten isovanhempiinsa. Näin saadaan hyvä pohja kiintymyssuhteiden muodostumiselle muihinkin ihmisiin kuin lapsen vanhempiin, kuten esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstöön. Päiväkotiuransa alussa lapsi tuntee olonsa yleensä turvattomaksi ja hakee aikuisen läheisyyttä. Sopeutumiseen vaikuttaa esimerkiksi kotona opitut kiintymysmallit sekä mahdolliset kotiympäristön kasvua tukevat tai sitä haittaavat asiat. Päiväkotiin totuttua vähenee lapsen kiintymyskäytöksen määrä, jolloin lapsi lähtee rohkeammin tutustumaan toisten lasten seuraan sekä uusiin leikkeihin. (Sinkkonen 2018, 69–70.)

Kasvatusyhteistyön merkitys korostuu lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen, paitsi lapsen, myös henkilöstön näkökulmasta. Kun tullaan tutuiksi puolin ja toisin, tullaan samalla tietoisiksi toistensa toimintatavoista. Tämä auttaa johdonmukaiseen toimintaan tähtäävän kasvatusyhteistyön rakentumista. (Ahonen 2017b, 82.) Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeä osa varhaiskasvatusta, lapsen kehityksen tukemista sekä toiminnan kehittämistä. Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lapsen terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Jokainen lapsen kasvatuksen jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteistyötä. (Opetushallitus 2022, 35.)

Kotona toiminta harvoin on yhtä pedagogista ja strukturoitua kuin varhaiskasvatuksessa, mutta siitä huolimatta lapselle tulisi välittyä vahvasti, että toimintaa kummassakin ympäristössä ohjaavat pohjaltaan samankaltaiset arvot sekä näkemykset lapsen edusta. (Ahonen 2017b, 81.) Varhaiskasvatuksen periaate on inklusiivisuus, joka sisällyttää esimerkiksi lapsen oikeuden kasvaa omaan potentiaaliinsa myönteisten oppimiskokemuksien sekä vahvuksiensa avulla. Vanhempien osallisuus on tärkeä osa inklusiivisen varhaiskasvatuksen toimintatapojen sekä rakenteiden kehittämiseksi. (Opetushallitus 2025.)

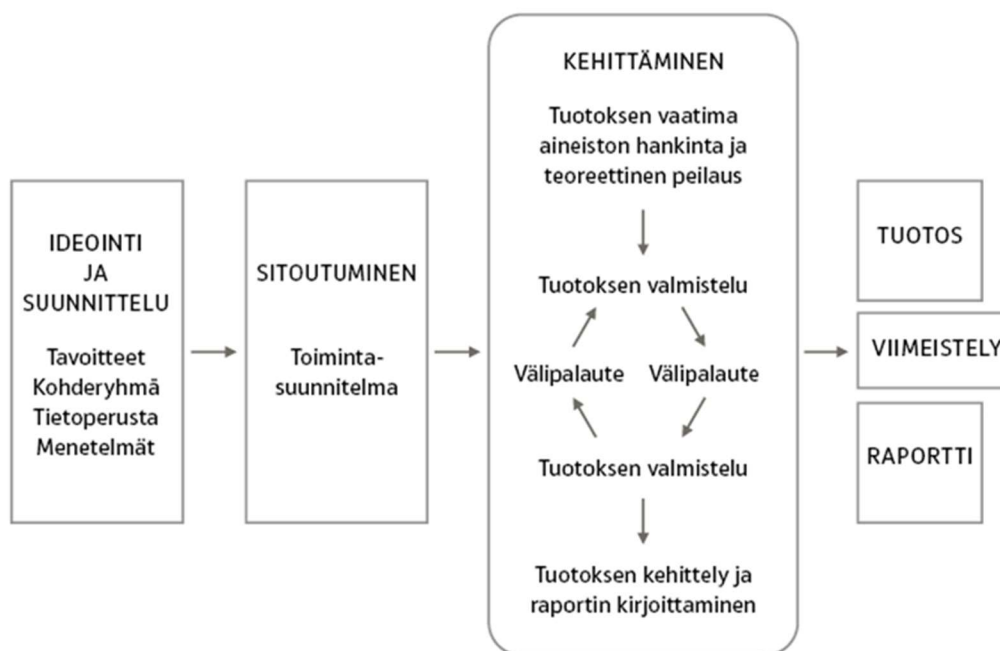
Varhaiskasvatuksessa puhutaan myös monialaisesta yhteistyöstä, joka tarkoittaa tarvittavaa yhteistyötä eri alojen palveluntuottajien kanssa. Eri tahojen kanssa toteutettavan yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen. Monialaista yhteistyötä toteutetaan varhaiskasvatuksessa esimerkiksi lastenneuvolan, lastensuojelun sekä muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa. Monialaista yhteistyötä toteutetaan ensisijaisesti lapsen huoltajan suostumuksella. Monialaisen yhteistyön hyödyt nousevat varhaiskasvatuksessa esille useimmiten lapsen tukiprosessissa. Varhaiskasvatuslain mukaan yksi varhaiskasvatuksen tavoitteista onkin tunnistaa lapsen yksilöllinen tuen tarve sekä järjestää lapselle tarkoituksenmukaista tukea tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. (Opetushallitus 2022, 16, 36–37.) Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama konsultaatiota sekä opetusta. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 15 c §.)

4 Opinnäytetyön toteutus

4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö ja lineaarinen malli

Toiminnallinen opinnäytetyö on yksi tutkimuksellisen kehittämisen tapa. Siinä näytetään ammatillista asiantuntijuutta kehittävällä, tutkimuksellisella otteella sekä toteutetulla tuotoksella. (Kostamo ym. 2022, 9.) Toteutuksemme on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka etene- mistä kuvataan alla (Kuvio 1.) Kehitimme tuotosta yhteistyössä yhteistyökumppanin kanssa työelämän tarpeisiin peilaten ja tuotoksena syntyi tukimateriaali.

Ammattikorkeakouluissa kirjoitetaan opinnäytetyösuunnitelmissa toiminnallisesta opinnäytetyöstä usein tapaustutkimuksena ja toimintatutkimuksena, mutta olennainen ero toiminnallisen opinnäytetyön kohdalla näihin on se, että toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on ammatillinen tuotos, joka palvelee kohderyhmän arjen käytäntöjä. (Kostamo ym. 2022, 9.)

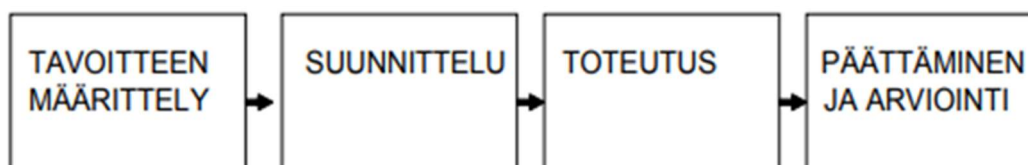

Kuvio 1. Toiminnallinen opinnäytetyö (Kostamo ym. 2022, 9.)

Tutkimuksellista tietoa voidaan kerätä tuotoksen ideointivaiheessa, kehittämisvaiheessa tai arviointivaiheessa ja sitä tulee kerätä joko laadullisilla tai määrällisillä menetelmillä. Valmis tuotos tulee arvioida ja sen arviointi perustuu palautteeseen ja/tai valmiiksi määriteltyihin kriteereihin. (LAB AMK Hyvinvointiyksikkö 2022.)

Lineaarinen, eli kaavamaisesti ja perättäisinä vaiheina etenevä malli oli opinnäytetyöllemme ideaali lähestymistapa. Työskentelyvaiheet seurasivat ajallisesti toisiaan laaditun opinnäytetyösuunnitelman mukaisesti. (Salonen 2013, 14–15, 19.) on kuvannut työskentelyn etenevän tavoitteen määrittelystä suunnitteluun, toteutukseen sekä lopuksi prosessin päättämiseen ja arviointiin. Toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena syntyy useimmiten jokin tuotos, kuten opas.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä kehitetään tuotos työelämän tarpeisiin. Tuotos tehtiin yhteistyössä Jämsän kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa. Tavoitteen määrittelyn teimme yhdessä työelämän edustajan kanssa, jotta tavoite vastasi työelämän tarpeita. (LAB AMK Hyvinvointiyksikkö 2022.)

Kuvio 2. Projektityön lineaarinen malli (Toikko & Rantanen 2009, 64.)

4.2 Tavoitteen määrittely

Lineaarisen mallin mukaisesti (Kuvio 2.) opinnäytetyöprosessimme alkoi tavoitteen määrittelyllä yhdessä yhteistyökumppanin kanssa. Yhteistyö alkoi keskustelulla yhteistyökumppanin kanssa syyskuussa 2024 heidän tarpeistaan, jonka perusteella opinnäytetyön aihe ja tavoitteen määrittely valmistui. Yhteistyökumppanin toiveena oli materiaali vanhemmille vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen vahvistamiseksi. Koimme vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen kiinnostavaksi sekä tärkeäksi aihealueeksi. Päädyimme lopulta yhdessä yhteistyökumppanin kanssa toiminnalliseen opinnäytetyöhön, jonka tuotoksena valmistuva konkreettinen teos vastaa parhaiten heidän tarpeitaan. Yhteistyösopimus kirjoitettiin opinnäytetyösuunnitelman hyväksymisen jälkeen.

Tavoitteena oli luoda vanhemmille tukimateriaali, joka olisi heille helposti saatavilla ja jota vanhemmat voisivat käyttää arjen tukena vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistamiseksi. Tavoitetta määritellessämme varmistimme, että projektin ennakoitu loppu-tulos tukee organisaation, Jämsän kaupungin varhaiskasvatuksen toiminnallisia tavoitteita. (Toikko & Rantanen 2009, 64.)

4.3 Suunnittelu

Tiedonhankinta aloitettiin suunnitteluvaiheen aikana ajankohtaisia, luotettavaa kirjallisuutta sekä tutkimusaineistoja käyttäen ja yhteistyössä työelämän edustajan kanssa. Luvat, suositukset sekä informointi toteutettiin LAB-ammattikorkeakoulun ohjeiden mukaisesti. Kehittämistoiminnan tulee perustua työelämän edustajan sekä opiskelijoiden kanssa yhdessä muodostettuun näkemykseen kehittämisen kohteista, tarpeista ja tavoitteista. (Salonen ym. 2017, 32.)

Suunnittelimme yhdessä opinnäytetyömme muotoa, lukujen järjestystä sekä sisältöä. Jaoin tasaisesti valitsemamme aiheet, jolloin pystyimme itsenäisesti työstämään kukin omaa kappalettamme omassa tahdissamme. Tapasimme läpi prosessin Teamsissa, missä keskustelimme työstämme, pohdimme yhdessä mieltä askarruttavia asioita sekä sovimme jatkosta. Tapasimme myös ohjaajaamme säännöllisesti, jolta saimme palautetta sen hetkestä työstämme.

Aloitimme tukimateriaalin suunnittelua pohtimalla ensin, millaista sisältöä siihen tulisi ja missä muodossa materiaali toteutettaisiin. Pohdimme yhdessä ryhmänä tukimateriaaliin tulevia aiheita, joita peilaisimme opinnäytetyömme teoriapohjaan. Päädyimme lisäämään tukimateriaaliin teoriaa vuorovaikutuksen merkityksestä, vanhemman roolista vuorovaikutuksen tukijana sekä riskitekijöistä. Koimme, että paras muoto tukimateriaalille olisi jokin digitaalinen muoto, kuten PowerPoint tai Canva. Yhteistyökumppanin kanssa olimme yhteyksissä läpi projektin ja pyysimme myös heiltä toiveita sekä mielipiteitä tukimateriaaliin lisättävistä aiheista ja muodosta. Yhteistyökumppani toivoi materiaalin aiheiksi lapsen eri ikävaiheiden kehityksen vuorovaikutuksen näkökulmasta, varhaiskasvatuksen aloituksen sekä kaveritaidot ja niiden tukemisen. Keskustelimme yhteistyökumppanimme toiveista ja päädyimme siihen, että lisäämme tukimateriaaliin sisältöä ikävaiheista sekä varhaiskasvatuksen aloituksesta, mutta jouduimme rajaamaan siitä pois kaveritaidot, sillä tukimateriaalin aihepiiri laajenisi silloin liikaa. Yhteistyökumppanin toiveena oli, että tuotos toteutettaisiin pdf-muotoon esimerkiksi PowerPointtiin, jolloin se olisi helpoin tulostaa. Pohdimme visuaalisesta näkökulmasta toteutukselle parasta alustaa ja päädyimme Canvaan, jossa saisimme luotua esteettisesti miellyttävämmän ulkonäön materiaalille. Kerroimme perustellen yhteistyökumppanille, miksi jätimme yhden aiheen pois ja mihin muotoon tukimateriaali tulisi. Heille nämä tekemämme päätökset sopivat.

Mietimme tukimateriaalimme sisältöä vielä vanhemman näkökulmasta ja tulimme siihen tulokseen, että lisäisimme teorian lisäksi konkreettisia vuorovaikutuksellisia leikkejä/aktiiviteettejä, joita vanhempi ja lapsi voisivat yhdessä tehdä. Niiden tarkoitus oli antaa vanhemmalle konkreettisia esimerkkejä, että myönteistä vuorovaikutusta lapsen kanssa voi lisätä

ihan tavallisiin, arkisiin hetkiin pienilläkin teoilla. Halusimme myös lisätä tukimateriaalin loppuun koonnin Jämsän alueella toimivista lapsiperhepalveluista ja heidän yhteistiedoistaan, jotta vanhemmille olisi helposti saatavilla tietoa palvelutarjonnasta yhdessä paikassa.

4.4 Toteutus

Toteutus voitiin aloittaa, kun suunnitelma oli laadittu, hyväksytty ja tutkimuslupa myönnetty. Toikon & Rantasen (2009, 65) mukaan toteutusvaiheen aikana projekti ”elää” aina jonkin verran, jonka vuoksi suunnitelmaa saatetaan joutua muuttamaan.

Toteutusvaiheen aikana valmistui suunnitelman mukainen opas tiedonkeruumenetelmillä, kuten liitteessä 2. kuvattua palautekyselyä sekä ajankohtaisia tutkimuksia ja kirjallisuutta hyödyntäen. Toteutuksessa oli mukana Jämsän kaupungin varhaiskasvatus. Kerätty aineisto käsiteltiin ja säilytettiin tietosuojailmoituksen mukaisesti. Konkreettinen keino oli luoda sähköinen materiaali Canva-sovellusta hyödyntäen.

Lähdimme toteuttamaan tuotostamme Canva-alustalle (Liite 3.). Halusimme tukimateriaalin ensimmäisen sivun kertovan, kenelle ja mihin tarkoitukseen tukimateriaali on tehty. Vuorovaikutuksen merkityksestä kerroimme aivan tukimateriaalin alussa, sillä halusimme tuoda lukijalle heti näkyväksi syyt sille, minkä takia tukimateriaalin aihe on tärkeä. Vanhempi vuorovaikutuksen tukijana valikoitui materiaaliimme, koska tämä luku on kohdistettu erityisesti lapsen vanhemmalle ja antaa heille tietoa siitä, miksi vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde on tärkeä. Vuorovaikutusta uhkaavia riskitekijöitä halusimme myös tuoda tukimateriaalissa esille, sillä esimerkiksi älylaitteiden käyttö on nykypäivänä hyvin yleistä myös lapsiperheissä. Lisäksi riskitekijöissä oli tietoa päihteistä ja lapsen synnynnäisestä temperamentista. Riskitekijöitä vuorovaikutukselle on monia ja jokaista ei ole mahdollista käsitellä tämän mittakaavan työssä, joten valitsimme kerrottavaksi edellä mainitut ajankohtaisuuden sekä yleisyyden vuoksi. Lisäksi lisäsimme tukimateriaaliin opinnäytetyömme teoriapohjasta tekstiä suunnitelman mukaan aiheina esimerkiksi ”vanhempi vuorovaikutuksen tukijana”, ”vuorovaikutus eri ikäkausina” sekä ”kodin ja varhaiskasvatuksen välinen kasvatusyhteistyö” niiden ajankohtaisuuden vuoksi sekä yhteistyökumppanin toiveita huomioiden. Tukimateriaaliin tuli myös suunnittelemamme käytännön vinkit lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Päädyimme antamaan vinkeille tilaa kokonaisuudessaan neljä sivua tukimateriaalista, jotta vaihtoehtoja olisi riittävästi, mutta ei liikaa. Tukimateriaalin loppuun etsimme Jämsän kaupungin alueella sekä valtakunnallisesti toimivia oleellisia lapsiperhepalveluita, jotka voivat tarjota tukea perheille vuorovaikutukseen liittyvissä haasteissa.

Teimme tuotosta yhdessä Teamsin välityksellä sekä itsenäisesti aihealueet jaettuamme. Siirsimme tietoa teoriapohjasta tiivistetysti Canva-alustalle, jonka lisäksi etsimme edellä mainitut käytännön vinkit sekä Jämsän alueella toimivat lapsiperhepalvelut yhteistietoi-
neen. Sovimme, että vain yksi meistä toteuttaa tukimateriaalin ulkoasun muodostamisen Canva-alustalla, jotta kokonaisuudesta tulee yhtenäinen. Canvan avulla saimme tuotok-
seemme toivomaamme visuaalista ilmettä, estetiikkaa sekä houkuttelevuutta. Lähetimme valmiin tuotoksen sähköpostilla yhteistyökumppanillemme ja he jakoivat tuotoksen neljään eri päiväkotiin, joista yhdestä keräsimme palautekyselyn.

4.5 Päätäminen ja arviointi

Viimeisenä vaiheena on kuvattu projektin päätäminen sekä arviointi. Salosta (2013, 18) mukailen arviointivaiheessa toimijat arvioivat yhdessä tuotosta. Tämän vuoksi opinnäyte-
työn tuotosta arvioidaan sekä itsearvioinnilla sekä yhteistyötahon puolesta. Projektin onnis-
tuneisuutta arvioidessa hyödynnetään palautekyselyn vastauksia sekä peilaamalla käytet-
tyä tietoperustaa.

Keräsimme palautteen kyselylomakkeen avulla 2.12.2024.-15.12.2024 välisenä ajankoh-
tana. Palautekyselyn vastaukset jäivät vähäiseksi ja saimme yhteensä palautetta kolmelta
henkilöstön jäseneltä. Palautekyselylomakkeissa aihetta keuhuttiin tärkeäksi sekä ajankoh-
taiseksi ja saimme myös positiivista palautetta tukimateriaalin ulkoasusta. Saimme raken-
tavan palautteen sanan "päihdeperhe" käytöstä ja muokkasimme tekstiä niin, että päihde-
perhe sana muutettiin näin: "perheessä, jossa lapsi on altistettuna vanhempien päihteiden
käytölle". Lähetimme yhteistyökumppanille sähköpostin, jossa kerroimme saadun palaut-
teen yhteenvedon sekä liitimme mukaan päivitetyn tuotoksen. Yhteistyökumppani kysyi lu-
paamme julkaista tukimateriaali Jämsän kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden internet-si-
vuille, johon vastasimme myöntävästi.

Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on laatinut yhteistyössä suomalaisen tiedeyhtei-
sön kanssa ohjeistuksen hyvästä tieteellisestä käytännöstä (HTK) sekä toimenpiteet sen
loukkausepäilyjen käsittelemisestä. HTK-ohjeen tarkoituksena on edistää hyvää tieteellistä
käytäntöä sekä varmistaa, että mahdolliset vilpit voidaan käsitellä oikeudenmukaisesti, asi-
antuntevasti sekä mahdollisimman nopeasti jokainen osapuoli huomioon ottaen. (Tutkimus-
eettinen neuvottelukunta 2023a.) Opinnäytetyöprosessin aikana noudatimme HTK-ohjetta.
Huolehdimme siitä, ettei toimintamme aiheuta minkäänlaista haittaa tai vahinkoa eikä myös-
kään vaaranna kenenkään terveyttä tai turvallisuutta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta
2023b.)

Opinnäytetyö toteutettiin Lab-ammattikorkeakoulun julkaiseman kirjoitusohjeen mukaisesti (Lab-ammattikorkeakoulu 2022b). Pyrimme käyttämään opinnäytetyössä ajankohtaisia lähteitä sekä huomioimaan lähdekriittisyyden lähteitä etsiessä. Eettisyys toteutui opinnäytetyöprosessissa niin, että tukimateriaalin palautekyselyyn vastaaminen toteutettiin täysin anonyymisti ja vapaaehtoisesti. Liitimme palautekyselyn yhteyteen saatekirjeen, josta kävi ilmi kyselymme tarkoitus sekä se, mihin vastauksia käytetään. Jokaisen palautteen otimme samatarvoisena vastaan sekä tartuimme kehitysehdotukseen ja muokkasimme tukimateriaalia sen pohjalta. Eettisyyttä ja luotettavuutta lisäävät myös lähdeviittaukset, lähdeluettelo sekä säännölliset ohjauskeskustelut.

Opinnäytetyöprosessin aikana pidimme huolta myös tietoturvasta, mikä edistää luotettavuutta. Käytimme opinnäytetyön kirjoittamiseen ainoastaan omia yksityisiä tietokoneitamme, jotka ovat salasanasuojattuja. Lisäksi opinnäytetyö oli tallennettuna OneDriveen koko opinnäytetyöprosessin ajan ja siihen tehtiin jatkuvasti automaattisia välitallennuksia.

5 Yhteenveto ja pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli vahvistaa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta. Tuotoksena opinnäytetyölle syntyi tukimateriaali, joka toteutettiin yhteistyössä Jämsän kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa. Opinnäytetyömme aihe on tärkeä sekä ajan-kohtainen ja pyrimme hyödyntämään opinnäytetyömme tietoperustassa ajankohtaisia lähteitä. Työtä tehdessämme kävimme läpi paljon erilaista lähdemateriaalia ja opinnäytetyössä käsittelemiämme aiheita on tutkittu paljon sekä niistä on tehty runsaasti erilaisia kirjoituksia. Ahonen (2017a, 6) kertoo, että monien arvioiden mukaan lasten sosiaalis-emotionaalisen tuen tarve on lisääntynyt viime vuosina. Tämä korostaa aiheen tärkeyttä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen kannalta. Raudaskoski ym. (2017, 2--3.) kertovatkin esimerkiksi älylaitteiden käytön haittaavan vuorovaikutusta muun muassa katsekontaktin puutteellisuudella, joka vaikuttaa negatiivisesti lapsen mallista oppimiseen. Jo pienet lapset ymmärtävät normatiiviset odotukset kasvokkain tapahtuvasta vuorovaikutuksesta ja kokevat jopa lyhyetkin tilapäiset odotusten rikkomukset järkyttäviksi. (Raudaskoski ym. 2017, 3.)

Tavoitteenamme vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tukevalle materiaalille oli saada siitä visuaalisesti houkutteleva sekä kattava, mutta samalla tiivis tietopaketti. Tukimateriaalista tuli selkeä, tiivis ja visuaalinen kokonaisuus, josta voisi hyötyä sekä vanhemmat että varhaiskasvatuksen henkilöstö. Liitimme tukimateriaaliin teorian lisäksi myös erilaisia vuorovaikutuksellisia leikki- ja toimintavinkkejä sekä Jämsän alueella palvelevia tukipalveluita perheille. Onnistuimme toteuttamaan tukimateriaalin yhteistyökumppanimme toiveiden mukaisesti ja materiaali on jaettu neljään eri yksikköön.

Opinnäytetyöstä syntyi monipuolisesti hyödynnettävä tietopaketti niin varhaiskasvatuksen henkilöstölle, kuin myös tuleville ja jo olemassa oleville vanhemmille. Saimme tukimateriaalista hyvää palautetta, etenkin ulkoasusta sekä sisällön tärkeydestä. Toivomme tukimateriaalin pysyvän Jämsän kaupungin varhaiskasvatuksen käytössä ja siitä olevan apua monelle. Toivomme materiaalin herättävän ajatuksia vuorovaikutuksen tärkeydestä sekä tarjoamaan tukea vaikeisiin tilanteisiin ja myös rohkaisemaan tarvittaessa avun pyytämiseen. Tukimateriaalissa olevien aiheiden avulla voisi tuoda varhaiskasvatuksessa oleville perheille esiin vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tärkeyttä perheen arjessa. Lisäksi opasta voisi hyödyntää esimerkiksi vanhempainilloissa.

Yhteistyökumppani saa käyttää opinnäytetyötä hyödyksi omassa työyhteisössään sekä mukauttaa sitä sopivaksi erilaisiin tilanteisiin tarpeidensa mukaan. Yhteistyökumppani voi itse määrittellä, miten tukimateriaalia hyödyntää ja minkälaisiin tilanteisiin se sopisi parhaiten.

Lähteet

Ahonen, L. 2017a. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus. LAB-Primo.

Ahonen, L. 2017b. Vasun käyttöopas. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Avola, P. & Pentikäinen, V. 2020. Kukoistava varhaiskasvatus. Positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja. BEhappy Publishing Oy.

Axford, N., Sonthalia, S., Wrigley, Z., Goodwin, A., Ohlson, C., Bjornstad, G., Barlow, J., Schrader-Mcmillan, A., Coad, J. & Toft, A. 2015. The best start at home: What works to improve the quality of parent-child interactions from conception to age 5 years? A rapid review of interventions. Early intervention foundation. Dartington Social Research Unit. University of Warwick. Coventry University. Viitattu 23.10.2024. Saatavissa <https://www.eif.org.uk/report/the-best-start-at-home#:~:text=The%20best%20start%20at%20home%3A%20What%20works%20to,0%20to%205%20year%20olds%20and%20their%20families.>

Burakoff, K., Martikainen, K. & Salminen, J. 2024. Lapsen vuorovaikutuksen tukeminen. Papunet. Viitattu 25.9.2024. Saatavissa <https://papunet.net/lapsen-vuorovaikutuksen-tukeminen/>

Jämsä 2024a. Varhaiskasvatus ja esiopetus. Viitattu 5.9.2024. Saatavissa <https://www.jamsa.fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/>

Jämsä 2024 b. Aluejako. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa <https://www.jamsa.fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/aluejako/>

Jämsä 2024c. Varhaiskasvatuspaikat. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa <https://www.jamsa.fi/kasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/varhaiskasvatus-paikat/>

Kalland, M. 2018. Miten tukea perheiden hyvinvointia? Viitattu 25.9.2024. Saatavissa https://www.tehy.fi/fi/system/files/mfiles/luentomateriaali/2018/mirjam_kalland3_miten_tukea_perheiden_hyvinvointia5_id_14098.pdf

Kalland, M. 2022. Lapsi tarvitsee "myötämielisyyttä" -miten vanhemmat ja varhaiskasvatus voivat hyödyntää mentalisaatiota? Helsingin yliopisto. Viitattu 28.11.2024. Saatavissa <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/varhaiskasvatus/lapsi-tarvitsee-myotamielisyytta-miten-vanhemmat-ja-varhaiskasvatus-voivat-hyodyntaa-mentalisaatiota>

Keltinkangas-Järvinen, L. 2015. Temperamentti. Ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY.

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2016. Kasvu kiikarissa: Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajalle. 2. painos. PS-kustannus: Jyväskylä.

Korhonen, S. 2008. Lapsen ja vanhemman välisen myönteisen vuorovaikutuksen vahvistaminen: Vuorovaikutusleikkioppaan käyttö kasvatusneuvonnan ja -ohjauksen apuvälineenä. Viitattu 25.9.2024. Saatavissa <https://iloavanhemmuuteen.fi/data/documents/iloavanhemmuuteen.pdf>

Kostamo, P., Airaksinen, T., Vilkkä, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi: Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House.

Kuusela, A-M. & Lemponen, S. 2019. Positiivinen vuorovaikutus käytöshäiriödiagnoosin saaneiden lasten perheterapiassa. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 24.10.2024. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/65800/1/URN:NBN:fi:ju-201910104376.pdf>

LAB-ammattikorkeakoulu 2022a. Hyvinvointiyksikkö. Ohje opinnäytetyön suunnitelmaan.

LAB-ammattikorkeakoulu 2022b. Opinnäytetyön ohje (17.8.2022) Viitattu 24.10.2024. Saatavissa https://elab.lab.fi/sites/default/files/category-page/2022-08/LAB_opinn%C3%A4ytety%C3%B6_ohje_AMK_170822.pdf

Lahtinen, J. 2018. Digi aika ja vanhemmuus -puheterapeuttien näkemyksiä vanhempien mobiililaitteiden käytöstä. Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/5246400c-e75f-435b-b72c-de136583e937/content>

Laukka, M. 2017. Papilio-ohjelman vaikutus lasten sosioemotionaalisten taitojen kehityksessä. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 20.9.2024. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/55207/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201708293602.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Launonen, K. 2023. Vuorovaikutuksen merkitys. Papunet. Viitattu 25.9.2024. Saatavissa <https://papunet.net/vuorovaikutuksen-merkitys/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2023. Vauva kehittyy vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa. Viitattu 7.11.2024. Saatavissa <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/0-1-v/vauva-kehittyy-vuorovaikutuksessa-vanhempien-kanssa/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2024a. Lapsen ja nuoren temperamentti. Viitattu 23.11.2024. Saatavissa <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-ja-nuoren-temperamentti/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2024b. Lapsen kasvu ja kehitys. Viitattu 26.10.2024. Saatavissa <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/>

Mantere, E. & Raudaskoski, S. 2015. Kun matkapuhelin vie vanhemman huomion. Teoksessa Lahikainen, A., Mälkiä, T. & Repo, K. (toim.) Media lapsiperheessä. Tampere: Vastapaino, luku 9, 205–226

Mielenterveystalo 2024a. Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen ongelmat. Viitattu 24.10.2024. Saatavissa <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/ihmissuhteet/lapsen-ja-vanhemman-valisen-vuorovaikutuksen-ongelmat>

Mielenterveystalo 2024b. Miten tukea lapsen stressinsäätelyä? Viitattu 24.10.2024. Saatavissa <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/stressi-uupumus/miten-tukea-lapsen-stressinsaatelya>

MIELI: Suomen Mielenterveys ry. 2024. Vuorovaikutustaitoja voi oppia. Viitattu 7.1.2025. Saatavissa <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/ihmissuhteet-ja-vuorovaikutus/vuorovaikutustaitoja-voi-oppia/>

Nätkin, R. 2016. Muuttuva suomalainen perhe-elämä ja alkoholin käyttötavat -kirjan yhteenvedoa. Teoksessa Holmila, M., Raitasalo, K. & Tigerstedt, C. (toim.) Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot –vanhemmat, lapset ja alkoholi. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 151–167.

Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 3.10.2024. Saatavissa https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf

Opetushallitus 2025. Inklusiivisen varhaiskasvatuksen ekosysteeminen malli. Viitattu 7.1.2025. Saatavissa <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/inklusiivisen-varhaiskasvatuksen-ekosysteeminen-malli>

Raitasalo, K. 2017. Vanhemman päihdeongelma vaarantaa lapsen kehityksen. THL blogi. Viitattu 22.10.2024. Saatavissa <https://blogi.thl.fi/vanhemman-paihdeongelma-vaarantaa-lapsen-kehityksen/>

Raitasalo, K., Holmila, M. & Jääskeläinen, M. 2016. Vanhempien päihdeongelmista aiheutuvat haitat lapselle. Teoksessa Holmila, M., Raitasalo, K. & Tigerstedt, C. (toim.) Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot –vanhemmat, lapset ja alkoholi. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 83–96.

Raudaskoski, S., Mantere, E. & Valkonen, S. 2017. The influence of parental smartphone use, eye contact and “bystander ignorance” on child development. Viitattu 25.9.2024.

Saatavissa https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/117585/the_influence_of_parental_smartphone_2017.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Rosnell, I. 2021. Turvattomana kasvanut – Lapsuus vanhempien alkoholinkäytön varjossa. Kirjallisuuskatsaus vanhempien alkoholinkäytön vaikutuksista lapseen ja varhaisesta puuttumisesta. Jyväskylän avoin yliopisto. Kandidaatintutkielma. Viitattu 7.10.2024. Saatavissa <URN:NBN:fi:juu-202111035506.pdf>

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 28.9.2024. Saatavissa <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/821112/isbn9789522163738.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 29.9.2024. Saatavissa <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/817817/isbn9789522166494.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Simonen, J., Pirskanen, H., Kataja, K. Holmila, M. & Tigersted, C. 2016. Kun vanhempi juo liikaa –nuorten kokemukset ja voimavarat. Teoksessa Holmila, M., Raitasalo, K. & Tigerstedt, C. (toim.) Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot –vanhemmat, lapset ja alkoholi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 65–82.

Sinkkonen, J. 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Helsinki: Duodecim.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2023a. Yleisimmät alkoholinkäyttötavat. Viitattu 22.10.2024. Saatavissa <https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/alkoholi/nain-suomi-juo/alkoholin-kayttotavat>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2024b. Näin Suomi juo. Viitattu 22.10.2024. Saatavissa <https://thl.fi/aiheet/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/alkoholi/nain-suomi-juo>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2023c. Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen. Viitattu 7.11.2024. Saatavissa <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammaisen-henkilo-vanhempana/kiintymyssuhteen-merkitys-ja-sen-tukeminen>

Terveyskylä. 2021. Mikä on kiintymyssuhde ja miten se syntyy? Viitattu 7.11.2024. Saatavissa <https://www.terveyskyla.fi/naistalo/raskaus/raskauden-tuomat-muutokset-ja-yleiset-huolenaiheet/tunteet-ja-mieli-raskauden-aikana/mika-on-kiintymyssuhde-ja-miten-se-syntyy>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 3. korjattu painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Tokola, M. & Airo, R. 2024. Kiintymyssuhteet ja kiintymyssuhdemallit. Terveyskirjasto. Lääkärikirja Duodecim. Kustannus Oy Duodecim 14.2.2024. Viitattu 7.11.2024. Saatavissa <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01359>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023a. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Viitattu 9.1.2025. Saatavissa <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023b. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023. Helsinki: Tutkimuseettisten neuvottelukunnan julkaisu 2/2023. Viitattu 9.1.2025. Saatavissa https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Varhaiskasvatuslaki 540/2018.

Liite 1. Saatekirje

SAATEKIRJE

29.9.2024

HYVÄ PALAUTEKYSELYYN VASTAAJA

Opiskelemme LAB-ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveystieteiden yksikössä sosionomin tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Teemme opinnäytetyönämme tukimateriaalin vanhemmille vanhemman ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta ja sen merkityksestä Jämsän kaupungin varhaiskasvatukseen. Opinnäytetyömme tavoitteena on tukea vanhempien ja lasten välistä vuorovaikutussuhdetta. Opinnäytetyö toteutetaan toiminnallisena opinnäytetyönä, johon kuuluu palaute tukimateriaalista teiltä Jämsän kaupungin varhaiskasvatuksen ammattilaisilta.

Osallistuminen merkitsee oheisen kyselylomakkeen täyttämistä ja palauttamista sille osoitettuun palautelaatikkoon. Palautteen jättäminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista, eikä palautekyselyyn tarvitse laittaa minkäänlaisia henkilötietoja. Palautekyselyyn vastaamiseen menee aikaa noin 5–10 minuuttia. Palautekyselyyn vastaamisen voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Palautekyselyyn on saatu asianmukainen lupa. Antamanne palautteet käsitellään nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisesti. Kenenkään vastaajan tiedot eivät paljastu tuloksissa. Jokainen palaute on tärkeä meille opiskelijoille tukimateriaalin kehittämiseksi. Palautekyselyyn vastaamiseen on aikaa kaksi viikkoa (2.-15.12.2024).

Ohessa palautelaatikko ja tuottamamme tukimateriaali kirjallisena versiona. Jos osallistutte palautekyselyyn, pyydämme teitä palauttamaan kyselylomakkeen täytettynä palautelaatikkoon 15.12.2024 mennessä.

Liite 2. Palautekyselylomake

Rastita vaihtoehto, joka vastaa mielipidettäsi parhaiten. Valitse vain yksi vastausvaihtoehto (kasvo).

1. Olen erittäin tyytymätön	
2. Olen melko tyytymätön	
3. En ole tyytyväinen, enkä tyytymätön	
4. Olen melko tyytyväinen	
5. Olen erittäin tyytyväinen	

Palaute tukimateriaalista

	1.	2.	3.	4.	5.
1. Tukimateriaalin asiasisältö					
2. Tukimateriaalin selkeys					
3. Tukimateriaalin ulkomuoto					

4. Vapaata palautetta tukimateriaalista

Liite 3. Tuotos

VANHEMMALLE

Kädessäsi oleva materiaali on suunniteltu vanhempien tueksi perheisiin, joissa on varhaiskasvatukseen lapsia. Materiaali pohjautuu asiantuntija- ja tutkimustietoon. Lisäksi se sisältää vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tukevia käytännön vinkkejä, joita voi toteuttaa arjessa yhdessä lapsen kanssa. Materiaalin lopusta löytyvät vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tukevien tahojen yhteystiedot Jämsän alueella.

Tämä tukimateriaali on tuotettu opinnäytetyönä Lab-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden toimesta Jämsän kaupungin varhaiskasvatukseen vuonna 2024.

Lapsen ja vanhemman välinen lämmin yhteys ei ole itsestäänselvyys, se on lahja.
Lämpöä ja iloa vanhemmuuden polulle!

SISÄLLYS

VUOROVAIKUTUKSEN MERKITYS	4
VANHEMPI VUOROVAIKUTUKSEN TUKIJANA	5
VUOROVAIKUTUKSEN RISKITEKIJÄT	6
VUOROVAIKUTUS ERI IKÄKAUSINA	7
VARHAISKASVATUKSEN ALOITTAMINEN	8
KASVATUSYHTEISTYÖ	9
VUOROVAIKUTUSTA TUKEVIA KäYTÄNNÖN VINKKEJÄ	10
PALVELUVINKKEJÄ	14
LÄHTEET	15

VUOROVAIKUTUKSEN MERKITYS

Vuorovaikutustaitojen kehittyminen alkaa heti ihmisen synnyttyä. Lapsen ja hänen vanhempiensa varhaiseen vuorovaikutukseen liittyvä kiintymyssuhde on perusta lapsen kognitiivisen-, sosiaalisen- ja tunne-elämän kehitykselle. Vanhemman ja vauvan välinen turvallinen kiintymyssuhde luo ympäristön, jossa vuorovaikutustaidot voivat kehittyä ihanteellisella tavalla.

Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus sekä tunneside rakentuvat toistuvien, arkisten tilanteiden ja tapahtumien (esimerkiksi yhteisten ruokailuiden, ulkoilujen sekä iltasatujen) myötä. Lapsi oppii näiden tilanteiden avulla ymmärtämään tilan, ajan ja syy-seuraussuhteiden perusteita. Vanhemman ja lapsen väliseen yhteiseen vuorovaikutukseen on helpompi kiinnittää huomiota tilanteissa, jotka ovat kiireettömiä. Kun vanhempi on läsnä, silloin hänellä on aikaa havaita lapsen pienetkin aloitteet ja vastata niihin.

Ennen sanallista ilmaisua lapsi ei pysty vielä viestimään tarkasti sellaisesta, mikä ei ole konkreettisesti läsnä sekä yhteisesti havaittavissa. Näissä tilanteissa kuitenkin lapsella on ihanteellinen mahdollisuus oppia näitä tarkan ilmaisun välineitä, eli sanoja. Yhteiset leikkihetket lapsen ja vanhemman välillä mahdollistavat sen, että vanhempi tulkitsee sanoiksi molemmille tärkeää, yhteistä toimintaa. Hän nimeää esimerkiksi ihmisiä, esineitä ja tekemisiä. Tässä vaiheessa lapsen leikissä on luontaisesti paljon toistoa, joten hän saa runsaasti toistuvaa mallia tilanteeseen liittyvän puheen käytöstä.

VANHEMPI VUOROVAIKUTUKSEN TUKIJANA

Lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta voidaan tarkastella seuraavien vuorovaikutustyylien avulla; sensitiivisen, responsiivisen, passiivisen, hajanaisen sekä kontrolloivan.

Aloitteet voivat olla sanattomia tai sanallisia, ajatuksia ja eleitä. Esimerkiksi sanallisia toiveita, kuten toive jostakin leikistä tai erilaisten kysymysten esittäminen. Pienillä lapsilla aloitteet ovat usein ei-sanallisia, kuten eleenä käsien ojennus syliin pääsemisen merkiksi.

- Sensitiivinen ja responsiivinen: vanhemmalla on kyky huomata lapsen tekemiä aloitteita esimerkiksi leikin lomassa, nonverbaalista vuorovaikutusta
- Passiivinen vuorovaikutus: vanhempi on usein hiljainen ja ilmeetön, reagointikyky lapsen tekemiin aloitteisiin on usein puutteellista.
- Hajanainen vuorovaikutus: poissaoleva vanhempi, lapsen perustarpeet voivat jäädä huomioimatta. Vanhemman omat tunnereaktiot tai ilmaisut ovat usein ristiriidassa lapsen tunnetilojen kanssa.
- Kontrolloiva vuorovaikutus: vanhemmalla tavoite ohjailta lasta, vuorovaikutus voi olla ajoittain voimakasta ja toisena hetkenä vanhempi voi sivuuttaa lapsensa tarpeet kokonaan.

Vanhemman tulisi olla lapsen "turvallinen paikka", jossa lapsi voisi harjoitella erilaisia vuorovaikutustyyliä sekä kiintymyssuhteita myös muita ihmisiä kohtaan. Vanhemman tulee osata asettaa rajoja käyttäen positiivisia kasvatustekniikoita, jotta ehkäistäisiin esimerkiksi erilaisten käytöshäiriöiden syntymistä. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi yhdessä vietetty aika, äänensävy, läheisyys, katse ja kosketus sekä muut arkeen kuuluvat asiat. Vanhemman rooli vuorovaikutusta edistäessä on luoda tilanteita, missä syntyy hyviä vuorovaikutushetkiä. Lapsen itsesätelytaidot kehittyvät vanhemman tukiessa lapsensa vuorovaikutuksellisia sekä kielellisiä taitoja.

VUOROVAIKUTUKSEN RISKITEKIJÄT

Vuorovaikutusta voi uhata monet erilaiset riskitekijät. Näitä voivat olla esimerkiksi älylaitteet, päihteet tai lapsen synnynnäinen temperamentti.

ÄLYLAITTEET

Älylaitteista on tullut itsestään selvä osa jokapäiväisiä toimintojamme, jopa perheiden kasvokkaisissakin vuorovaikutustilanteissa älylaitteiden läsnäolo on arkipäiväistä. Sosiaalisen median hyöty tiedon saamiseen ja sosiaalisen tuen antamiseen esimerkiksi vanhemmuuden aiheista on kiistaton, mutta sen käyttö voi olla myös liiallista.

Älylaitteiden käyttö on yleistynyt myös vanhempien ja lasten yhteisissä hetkissä kuten ruokailutilanteissa, jolloin laite saattaa häiritä vuorovaikutusta perheessä. Mikäli älylaite häiritsee toistuvasti vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta, voi tällä olla monia negatiivisia vaikutuksia lapsen kehitykseen. Tämä voi vaikuttaa esimerkiksi lapsen kognitiiviseen, kielelliseen, emotionaaliseen sekä sosiaaliseen kehitykseen.

SYNNYNNÄINEN TEMPERAMENTTI

Jokaiselle ihmiselle kehittyy syntymästä asti tietynlainen käyttäytymispiirre, temperamentti. Tämä on pysyvä piirre, mutta iän myötä ilmenemistapa voi muuttua. Lapsen temperamentti vaikuttaa tämän tapaan toimia sekä ymmärtää asioita, erilaiset kokemukset voivat myös aiheuttaa ristiriitoja vanhemman ja lapsen välille. Hyvään pyrkivä vanhempi usein löytää kuitenkin sujuvan tavan toimia vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa. Hyvään vanhemmuuteen kuuluu myös tarvittaessa hakea tukea, jos lapsen temperamentti tuntuu liian haastavalta. Tukea voi saada esimerkiksi ystävältä, varhaiskasvatuksesta tai terveydenhoitajalta.

Temperamentteja on tutkittu paljon ja tunnetuimmassa tutkimuksessa (Thomas & Chess 1977) ilmenee kolme eri temperamenttityyppiä: helppo, hitaasti lämpenevä sekä voimakas temperamentti. Helpon temperamentin omaava lapsi suhtautuu usein muutoksiin positiivisesti ja rutiinien oppiminen on helppoa. Hitaasti lämpenevä suhtautuu yleensä alkuun muutoksiin negatiivisesti ja tarvitsee aikuiselta vahvaa tukea sekä kannustusta asioiden sisäistämiseen. Voimakas temperamenttinen lapsi suhtautuu uusiin asioihin yleensä negatiivisesti ja osoittaa tämän usein räiskyvästi. Lapsen temperamentti voi herättää vanhemmissa erilaisia tunteita sekä ajatuksia. Mitä voimakkaampi temperamentti, sitä pitkäjänteisempää tukea lapsi tarvitsee esimerkiksi erilaissa ristiriitatilanteissa.

PÄIHTEET

Lapsen tarpeisiin vastaaminen on usein heikentynyttä päihteiden vaikutuksen alaisena. Perheessä, jossa lapsi on altistettuna vanhempien päihteiden käytölle, on lapsen arjessa läsnä turvattomuuden, pelon sekä ahdistuneisuuden tunteita. Päihteiden käytöstä johtuva emotionaalinen laiminlyönti on haitallista lapsen kasvu- ja kehitykselle.

Perheessä voi usein vallita riitaisa ilmapiiri, jolloin lapsi joutuu arvioimaan vanhempansa mielialaa. Päihteiden käytön myötä riskitekijöinä vuorovaikutukselle ovat myös läsnäolon puute, salailu sekä vanhemman omat vaikeudet ilmaista omia tunteitansa.

VUOROVAIKUTUS ERI IKÄKAUSINA

0-1 VUOTIAAT

- Varhaista vuorovaikutusta on kaikki yhdessä koettavat ja tehtävät asiat.
- Vanhemman herkkyys vauvan eleisiin tärkeää.
- Vanhempi auttaa vauvaa tunnistamaan nälän, kiukun, väsymyksen ym. tunteita.
- Vuorovaikutusta voi tukea puhumalla ääneen ympärillä olevista asioista sekä kuvailla sanoin, mitä itse tekee.

2-4 VUOTIAAT

- Lapsen persoonallisuus alkaa kehittyä hurjaa tahtia; mallista oppiminen on keskeinen oppimisen tapa.
- Uhmaikä ja ensimmäinen itsenäistymisikä, jolloin suuressa tunnemyllerryksessä vanhemman tehtävä on tarjota turvallisuuden tunnetta, rajat luovat turvaa.
- Sosiaalisen kehityksen herkkyyskausi; lapsi oppii erityisesti sosiaalisia taitoja esim. leikin avulla.
- Kyselyikä; "mikä", "miksi", "missä". Nyökkisääntönä voi pitää, että vastataan juuri kysyttyyn kysymykseen ilman pitkiä selityksiä.

1-2 VUOTIAAT

- Lapsi testaa vanhemman asettamia rajoja.
- Vanhemman oltava johdonmukainen ja sanoitettava sääntöjen sekä ohjeiden syitä lapselle.
- Harmituksen ja pettymyksen tunteen sietämisen opettelua.
- Tunteet ovat sallittuja ja niiden käsittelyyn lapsi tarvitsee vanhemman tuen.
- Vanhempi sanoittaa lapselle tämän kokemia asioita ja niistä syntyviä tunteita.

5-6 VUOTIAAT

- Lapsi saattaa olla itsenäinen ajattelija, joka kuitenkin kokee tarvetta hoivaukselle ja saattaa heittäytyä tämän johdosta pienen rooliin.
- Tavanomaista ovat kiukunpuuskat, rajojen kokeilu sekä tunteiden raju ailahtelu, jolloin vanhemman on erityisen tärkeää rohkaista ja kannustaa lasta sekä huomioida tämän vahvuuksia.
- Pohdiskellessaan syvällisiäkin asioita, lapsi olettaa, että kaikkeen on olemassa yksinkertainen selitys ja vanhempi tietää sen. Pohdiskelkaa asioita yhdessä, vaikkei suoraa vastausta olisikaan olemassa!
- Vertaisryhmässä toimimisen merkitys on lapsen sosiaalisten taitojen kehitykselle huomattava, ystävyysuhteet alkavat olla vakiintuneita sekä lapsi omaksuu arvoja ja asenteita vertaissuhteissa.

VARHAISKASVATUKSEN ALOITTAMINEN

Jo ensimmäisen ikävuotensa aikana lapsi muodostaa ensimmäisen kiintymyssuhteensa vanhempiinsa, mutta myös muihin läheisiin, kuten isovanhempiinsa. Näin saadaan hyvä pohja kiintymyssuhteiden muodostumiselle muihinkin, kuin lapsen vanhempiin. Tästä on hyvä lähteä päiväkodin maailmaan!

Päiväkotiuransa alussa lapsi tuntee olonsa yleensä turvattomaksi ja hakee aikuisen läheisyyttä. Sopeutumiseen vaikuttaa esimerkiksi kotona opitut kiintymysmallit sekä mahdolliset kotiympäristön kasvua tukevat tai sitä haittaavat asiat.

Kasvatusyhteistyön merkitys korostuu lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen, paitsi lapsen, myös henkilöstön näkökulmasta. Kun tullaan tutuiksi puolin ja toisin, tullaan samalla tietoisiksi toistensa toimintatavoista. Tämä auttaa johdonmukaiseen toimintaan tähtäävän kasvatusyhteistyön rakentumista.

Päiväkotiarkeen totuttua vähenee lapsen kiintymyskäytöksen määrä, jolloin lapsi lähtee rohkeammin tutustumaan toisten lasten seuraan sekä uusiin leikkeihin. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeä osa varhaiskasvatusta, lapsen kehityksen tukemista sekä toiminnan kehittämistä. Älä siis epäröi olla yhteydessä varhaiskasvatuksen henkilöstöön matalalla kynnyksellä.

KASVATUSYHTEISTYÖ

Varhaiskasvatuksen periaate on inklusiivisuus, joka sisällyttää esimerkiksi lapsen oikeuden kasvaa omaan potentiaaliinsa myönteisten oppimiskokemusten sekä vahvuksiensa avulla. Vanhempien osallisuus on tärkeä osa tätä varhaiskasvatuksen toimintatapojen sekä rakenteiden kehittämiseksi.

Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lapsen terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Jokainen lapsen kasvatuksen jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteistyötä.

Kotona toiminta harvoin on yhtä pedagogista ja strukturoitua kuin varhaiskasvatuksessa, mutta siitä huolimatta lapselle tulisi välittyä vahvasti, että toimintaa kummassakin ympäristössä ohjaavat pohjaltaan samankaltaiset arvot sekä näkemykset lapsen edusta.

Monialaisella yhteistyöllä varmistetaan, että jo toimintaa suunniteltaessa huomioidaan yhteistyö kaikkien lasten elämään olennaisesti kuuluvien tahojen kanssa (esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, neuvola, sosiaali- ja perhepalvelut). Monialaisen yhteistyön tarkoitus on luoda kokonaisuus, joka tukee lapsen kehitystä ja oppimista kokonaisvaltaisesti.

VUOROVAIKUTUSTA TUKEVIA KÄYTÄNNÖN VINKKEJÄ 1/4

Seuraaville sivuille on koottu vanhemman ja lapsen välisiä vuorovaikutuksellisia leikkejä/toimintaa, joiden tarkoitus on tukea vuorovaikutusta. Jokainen näistä on mahdollista sovittaa arkeen, eivätkä suurin osa vaadi ollenkaan materiaaleja tai erityistä valmistelua. Illoisia yhteisiä hetkiä!

VUOROVAIKUTUSLEIKKI

Leikkisä vuorovaikutus sisältää kosketusta, ilmeikkyyttä, katsekontaktia, tunteiden jakamista sekä vuorottelua. Leikkiä voi helposti tuoda mukaan myös arjen askareisiin; hampaiden pesulle voidaan mennä ralliauton kyydissä tai tiskejä laitettaessa voidaan olla robotteja.

Vanhemman ele- ja kehonkieli on leikkiessä yleensä kutsuva sekä hyväntahtoinen. Leikki vahvistaa itsesäätelyä, sosiaalisia taitoja sekä oman toiminnan ohjausta. Leikki on hyvä keino keventää kuormittuneisuutta sekä harmeja.

SATUHIERONTA

Lapsi käy makaamaan mahalleen johonkin mukavaan paikkaan. Vanhempi alkaa kertomaan satua ja samalla hieroo lapsen selkää sadun tapahtumiin sopivalla tavalla. Esimerkiksi "hiekkä" voi olla sormien naputtelua, "tuuli" puhaltelua ja kämmenten hentoa liikehdintää jne. Tähän voi yhdistää myös kuvioiden, kirjainten tai numeroiden piirtämisen sormella toisen selkään ja toinen saa arvata, mitä hänelle piirrettiin.

Vaihtakaa myös osia! Anna lapsesi tehdä sinulle satuhieronta. Tunnelmaa voi luoda satuhetkeen esimerkiksi hämörtämällä valoja sekä lisäämällä rauhoittavaa taustamusiikkia.

VUOROVAIKUTUSTA TUKEVIA KÄYTÄNNÖN VINKKEJÄ 2/4

YHTEINEN AURINGONKUKKA

Tarvitset ruskeaa pahvia/kartonkia, keltaista kartonkia/paperia, liimaa, sakset ja kynä. Aikuinen voi leikata pahvista ison ruskean ympyrän valmiiksi. Osallistujat (lapset ja aikuiset) piirtävät jokainen oman kätensä kuvan keltaiseen kartonkiin ja leikkaavat ne irti. Auta pientä lasta, isompi osaa tehdä tämän itse. Leikattuihin kädenjälkiin aikuinen voi kirjoittaa esimerkiksi ajatuksia unelmista ja toiveista. Ajatukset voivat liittyä myös esimerkiksi vahvuuksiin; mä olen tosi hyvä... äiti/isä on tosi hyvä...

Kädenjäljet liimataan ruskean ympyrän reunoille auringonkukan terälehdiksi. Laittakaa teoksenne esille, jotta sen sisältöön on helppo palata!

ILMAPALLOTENNIS

Leikin ideana on vuorotellen lyödä itse tehdyllä mailalla ilmapalloa ja pyrkiä pitämään pallo ilmassa mahdollisimman pitkään. Mailan voi tehdä esimerkiksi sanomalehdestä.

Osallistua voi vaikka koko perhe! Laskekaa yhdessä, kuinka monta lyöntiä ilmapallo pysyy ilmassa tai tehkää joukkueet. Lapset voivat keksiä eri variaatioita, voisiko mailan tehdä vaikkapa paperilautasesta?

VUOROVAIKUTUSTA TUKEVIA KÄYTÄNNÖN VINKKEJÄ 3/4

YHDESSÄ LUKEMINEN

Tavoite: Lapsen kielelliset kyvyt kehittyvät, ja lapsi oppii paremmin ymmärtämään sosiaalisia tilanteita. Lukuhetket myös kannustavat keskustelemaan, mikä luo lisää yhteisiä hyviä kokemuksia.

Ohje: Lue erilaisista vinkeistä, jotka koskevat yhdessä lukemista. Varaa mielellään päivittäin aikaa yhdessä lukemiselle. Lukuhetken kesto riippuu lapsen iästä. Se voi vaihdella muutamasta minuutista puoleen tuntiin. Lapselle ääneen lukemisen voi aloittaa heti vauvan synnyttyä. Jatkaa voi pitkään senkin jälkeen, kun lapsi osaa jo lukea. Lukiessa on hyvä käyttää ääntä eläytyen ja heittäytyen. Se edesauttaa lapsen keskittymistä ja mielenkiinnon ylläpitämistä.

Vinkkejä yhdessä lukemiseen eri ikävuosina:

1-2 VUOTIAAT

Lapsi alkaa olla valmis kuuntelemaan pidempiä pätkiä kirjasta. Tapa, jolla luet, on tärkeä. Eläytyminen hahmoihin sekä hassujen äänten käyttäminen pitävät lapsen mielenkiinnon yllä.

Voit kysyä lapselta esimerkiksi "mitä koira sanoo?" ja "missä on pallo?". Voit laajentaa kuvista kysymisen myös kirjan ulkopuolella oleviin asioihin, kuten "missä on nenä?" ja "missä on lamppu?". Kun lapsi alkaa itse puhua ja kysyä pieniä kysymyksiä, voit laajentaa lauseita ja aiheita eteenpäin.

Lapsi saattaa pyytää aina samaa kirjaa luettavaksi ja haluta, että luet sen aina samalla tavalla. Toisto on tässä iässä lapselle tärkeää. Vaikka se voikin olla aikuiselle tylsää, kannattaa silti lapsen toivetta noudattaa. Toistaminen kehittää muun muassa lapsen muistia.

3-VUOTIAAT

Lapsi alkaa olla valmiimpi kuuntelemaan pidempiä tarinoita ja pidempiä kirjoja. Huumori, hassuttelu ja riimit ovat usein mieluisia.

Voit alkaa enemmän pohtia lapsen kanssa esimerkiksi tunteita, joita kirjan hahmot kokevat. Voit myös tehdä lapselle jatkokysymyksiä tarinasta. Lapsi saattaa myös itse kertoa kirjan tarinaa.

Toisto on edelleen mieluista, joten älä ihmettele, jos samaa kirjaa toivotaan jo seitsemättä kertaa!

5-6 VUOTIAAT

Lapsen kasvaessa voit lisätä lukemiseen koko ajan enemmän keskustelua. Voit laajentaa tarinaa pohtimalla yhdessä kirjan henkilöiden ajatuksia ja tunteita. Voitte myös kehitellä tarinaa yhdessä eteenpäin.

Uuden kirjan äärellä voitte ennen sivun kääntämistä yhdessä lapsen kanssa arvailla, miten tarina etenee.

VUOROVAIKUTUSTA TUKEVIA KÄYTÄNNÖN VINKKEJÄ 4/4

MYÖNTEISET ARKITOUHUT

Tavoite: Tulet tietoisemmaksi arjen kulusta. Sitä kautta opit luomaan lapsesi kanssa myönteisiä hetkiä entistä enemmän.

Ohje: Lue erilaisista arjen puuhista alapuolelta. Tee näitä pieniä asioita arjessa mahdollisimman usein. Hyvään vuorovaikutukseen on monia mahdollisuuksia päivän aikana. Pyri varaamaan muutaman kerran viikossa aikaa sellaisille yhteisille arkitekemisille, jotka vievät hieman enemmän aikaa. Näitä ovat esimerkiksi ruoanlaitto ja kotityöt.

Erlaisia arjen puuhia:

0-1 VUOTIAAT

RUTIINIT: LUO VAUVAN KANSSA RUTIINEJA

Tervehdi vauvaa esimerkiksi hänen herätessään päiväunilta jollain tietyllä mukavalla tavalla. Vähitellen siitä tulee teille rutiini. Myös muun muassa pukemistilanteet ja ruokailut ovat otollisia hetkiä pienten vuorovaikutusrutiinien luomiselle. Juttele vauvalle päivän arkisissa tilanteissa. Kerro, mitä teet ja mitä kohta tapahtuu. Vaikka vauva ei vielä puhu, seuraa hänen reaktioitaan ja vastaile niihin.

1-2 VUOTIAAT

SIIVOUKSEEN LEIKKISYYTTÄ

Laittakaa taaperon kanssa yhdessä lelut ja kirjat omille paikoilleen. Pakolliseen ja vähän tylsään siivoamishetkeen voit luoda leikkisiä elementtejä. Montako asiaa ehdit laittamaan paikalleen minuutissa? Kuinka monta vihreää, punaista tai sinistä tavaraa löydät ja viet paikoilleen? Mikä tavara löytyy hassuimmasta väärästä paikasta?

3-5 VUOTIAAT

MUKAAN ASKAREISIIN

Ota lapsi mukaan tekemään kanssasi kotiaskareita. Voit esimerkiksi laittaa yhdessä ruokaa tai pestä pyykkiä. Yhdessä tekeminen vie enemmän aikaa, mutta on oiva tapa lisätä yhteistä aikaa ja vuorovaikutusta. Samalla opetat lapsellesi taitoja, joita hän tarvitsee isompänä.

PALVELUVINKKEJÄ

Mielenterveystalon omahoito-ohjelma lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tueksi: ohjelma sopii kaikille, jotka haluavat vahvistaa vuorovaikutusta lapsensa kanssa. Työkalut on suunnattu vauva- ja leikki-ikäisten lasten vanhemmille ja jaoteltu lapsen iän mukaan. <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/lapsen-ja-vanhemman-vuorovaikutuksen-omahoito-ohjelma>

Keskustele asiantuntijan kanssa lapsiperheiden arkeen liittyvistä asioista, helposti, matalalla kynnyksellä vaikka omalta kotisohvalta chat-palvelussa. Vastaanotto palvelee arkisin klo 10.00–15.30.

<https://www.hyvaks.fi/asiointi/keskustele-perhetyontekijan-kanssa>

Hyvaks, Vanhemmuuden tukipysäkki: maksuton 1–3-kerran tukiohjaus. Tukipysäkiltä saat vinkkejä, neuvontaa, kotitehtäviä tai ohjausta muihin palveluihin. Puh. 040 351 8062

Sähköinen perhekeskus: koko Keski-Suomen hyvinvointialueen lapsiperheille, nuorille, vanhemmille ja asukkaille, jotka haaveilevat lapsesta, tarkoitettu palvelu. Tarjolla on ohjausta ja neuvontaa monenlaisissa perheiden ja nuorten tilanteissa sekä haasteissa. <https://www.hyvaks.fi/asiointi/sahkoinen-perhekeskus>

Hyvaks, Perheneuvola: tukea lapsiperheille erilaisissa haastavissa elämäntilanteissa. Tukea vanhemmuuteen ja esimerkiksi perheen vuorovaikutustilanteisiin voivat hakea perheet, joissa on 0–17-vuotiaita lapsia ja nuoria. Ajanvaraus keskiviikkoisin klo 9–11. Jämsän perheneuvolan puh. 050 436 0129

LÄHTEET

- Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja.
- Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas.
- Burakoff, K., Martikainen, K. & Salminen, J. 2024. Lapsen vuorovaikutuksen tukeminen. (www.papunet.net)
- Holmila, M., Raitasalo, K. & Tigerstedt, C. (toim.) 2016. Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot – vanhemmat, lapset ja alkoholi. (www.thl.fi)
- Kalland, M. 2018. Miten tukea perheiden hyvinvointia?
- Keski-Suomen hyvinvointialue. Perheiden palvelut. (www.hyvaks.fi)
- Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2016. Kasvu kiikarissa: Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajalle.
- Kuusela, A-M. & Lemponen, S. 2019. Positiivinen vuorovaikutus käytöshäiriödiagnoosin saaneiden lasten perheterapiassa.
- Launonen, K. 2023. Vuorovaikutuksen merkitys. (www.papunet.net)
- Leikkipankki. Meillä saa leikkiä- ilmapallotennis. (www.leikkipankki.fi)
- Leikkipankki. Satuhieronta. (www.leikkipankki.fi)
- Leikkipankki. Yhteinen auringonkukka. (www.leikkipankki.fi)
- Leikkipäivä. Kolme syytä vuorovaikutusleikkiin. (www.leikkipaiva.fi)
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2023. Vauva kehittyy vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa. (www.mll.fi)
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2024a. Lapsen ja nuoren temperamentti. (www.mll.fi)
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2024b. Lapsen kasvu ja kehitys. (www.mll.fi)
- Mielenterveystalo. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen omahoito-ohjelma. (www.mielenterveystalo.fi)
- Mielenterveystalo. Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen ongelmat. (www.mielenterveystalo.fi)
- Raudaskoski, S., Mantere, E. & Valkonen, S. 2017. The influence of parental smartphone use, eye contact and “bystander ignorance” on child development.
- Rosnell, I. 2021. Turvattomana kasvanut – Lapsuus vanhempien alkoholinkäytön varjossa. Kirjallisuuskatsaus vanhempien alkoholinkäytön vaikutuksista lapseen ja varhaisesta puuttumisesta.

